

יד
מהר"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

של מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
עקב
ה'תשע"ב ב' שב"ג
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

נושאי השיעור:

קנה ספר תורה שהתברר כגנוב, האם יש בזמנינו "תקנת השוק", או דאמרינן "דינא דמלכותא דינא".

ישוב לקושיא (מהשיעור הקודם) והבנת דברי מהרי"ץ זיע"א, מדוע תיקנו קריאת פרשת ואתחנן מיד אחרי ת"ב.

נושאים הלכתיים שלובנו ע"י מרן שליט"א עם הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, וכן כיצד להתייחס בזמנינו לחרם על כת הדרדעים.

השלמה בעניין חשיבות נתינת הערלה בעפר מיד לאחר המילה.

שאלה למרן שליט"א בעניין אשת אברך העובדת במקום מעורב גברים ונשים.

תשובה למכתב שנשלח למרן שליט"א בעניין אמירת י"ג מדות בין הסליחות של ליל יו"ט שני של ר"ה.

דברי מרן שליט"א הישיבה הגדולה "פרי עץ חיים" בבית שמש, בראשות הרה"ג נריה חובארה שליט"א ובנשיאות והכוונת מרן שליט"א.

חלק השו"ת.

לשיעור זה מצורפת דרשת מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א

בכינוס בחורי הישיבות הק' שיחי' שנמסרה בבית המדרש "פעולת צדיק" בני ברק

בליל ששי, כ"א מנחם אב ה'תשע"ב ב"שכ"ג

עת ייסוד ישיבת "פרי עץ חיים" בעיר בית שמש,

בנשיאות מרן שליט"א ובראשות הרה"ג נריה חובארה שליט"א.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il
להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול הלשון – 03-6171031
מספר השיעור – 298

השיעור מוקדש
לעילוי נשמת
דוד בן סאלם מעודה ז"ל
שאול בן יעקב אריה ז"ל
תנצב"ה
ולרפואת בת שחר בת יובל תחי'
ה"ה נועם בן נאור ויהונתן בן נאור שיחי'
יה"ר שימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה.

קנה ספר תורה שהתברר כגנוב, האם יש בזמנינו "תקנת השוק", או דאמרינן "דינא דמלכותא דינא".

נפתח בשאלה בדיני ממונות שבאה לפנינו בזמן האחרון, ראובן נתן סכום כסף לשמעון ע"מ להשקיע בעסק נושא רווחים, עשו שטר והיתר עיסקא, אבל ראובן לא היה בטוח שאכן שמעון יצליח ולכן התנה עמו שיתן לו חפץ בשווי ההשקעה לפחות, ע"מ שלפחות לא יפסיד את הקרן, שלא יניח את מעותיו על קרן הצבי. שמעון היה סוחר בספרי תורה תפילין ומזוזות, ולכן נתן לראובן ס"ת בתור משכון. הם כתבו וחתמו שס"ת זה נקנה תמורת הכסף, אם שמעון לא יצליח לתת לראובן את ההשקעה בבוא הזמן. לאחר כמה חדשים שהסתיים העניין ושמעון לא המציא לראובן את מעותיו, כיון שטען שאין לו כעת, סוכס בין הצדדים על מכירת המשכון לראובן בקנין גמור, והדברים נכתבו. ראובן שאינו מבין בענייני סת"ס, הוא לא עוסק בזה, נתן את הס"ת למישהו אחר, ע"מ שיתחיל להציע את הס"ת למכירה. מכאן לשם הגיע לאיזה יהודי, לוי, והוא טוען שספר התורה זה שלו, הוא נגנב ממנו. מיד כשראה את הס"ת זיהה ואמר שהס"ת שלו. עכשיו יש ויכוח, מי צריך להתדיין עם שמעון, החשוד שגנבו או שלקחו ממישהו אחר? מי צריך לטרוח בדינא ודיינא, כדי להוציא את הכסף משמעון? ראובן טוען, השקעתי כסף ולא קיבלתי בחזרה, קיבלתי ס"ת זה תמורת ההשקעה, והס"ת שייך לי. והנגנב, לוי, רוצה לקחת את הס"ת, טוען שזה שלו. תשלם לי את הכסף, ותידיין אתה עם שמעון שממנו קיבלת את הס"ת. ראובן משיב, אני קניתי אותו כדת וכדין, יש לי שטר כתוב וחתום. אתה טוען שזה גנוב? אינני נביא ואין לי רוח הקודש, לא ראיתי לא ידעתי ולא שמעתי.

אקרא לכם את השאלה כלשון השואל, דהיינו ראובן, שהוא התובע. ראובן השקיע אצל שמעון שהיה סוחר סת"ס סכום כסף בהיתר עיסקא. שמעון התחייב לתת ריוח מסוים

עבור עיסקא זו שהיתה לזמן מוגבל. מכיון שראובן המשקיע רצה להיות בטוח שכספו יחזור אליו, ביקש משמעון והתנה את העיסקא הזאת בתמורה למשכון בשווי העיסקא לפחות. שבאם שמעון לא יחזיר את הכסף, הרי המשכון שייך לראובן באופן מוחלט ובקנין גמור, וזכותו לעשות בו כטוב בעיניו. וכן הדברים הועלו על הכתב. לאחר כמה חדשים שהסתיימה העיסקא ושמעון לא המציא לראובן את מעותיו, כיון שטען שאין לו כעת, סוכס בין הצדדים על מכירת המשכון לראובן בקנין גמור, והדברים נכתבו. ראובן שאינו מתעסק בענייני סת"ס, ניסה למכור את המשכון, שהוא היה ס"ת, כדי להחזיר בחזרה לעצמו את הכסף. תוך כדי נסיונות המכירה, הגיע לסוחר סת"ס שניסה למכור את הספר לאדם שטען שהספר שלו ונגנב ממנו. עירב את הרשויות, הביא משטרה, הם לקחו את הספר, וטענו שיש הוכחות ברורות שזה שלו, כגון מחיקה בעמוד מסויים, וכעת הספר נמצא אצל המשטרה. דהיינו, לדבריהם אין ספק על צדקת האדם הטוען שממנו נגנב הספר, ברור שאכן זה הס"ת שנגנב ממנו. השאלה היא, האם אותו פלוני שטוען שהספר שלו, צריך לשלם לראובן עבור הספר, שהרי ראובן קנה אותו בקנין גמור, ובפרט שמשמעון אי אפשר להוציא את הכסף, ובפרט שהוא טוען שהמציא ספר תורה בתמורה. דהיינו, קיבלת את הספר תורה, א"כ סגרנו עניינים. כסף ממני לא תקבל, כי נתתי לך ס"ת.

א"כ יש ויכוח בין ראובן, שהוא המשקיע הראשון שקיבל את הס"ת, לבין האדם שהס"ת הגיע אליו כשניסו למכרו, הטוען שזה שלו כבר שנים ונגנב ממנו. לטענתו, א"כ הס"ת צריך להיות אצלו. אתה ראובן תחזור לשמעון, ותסתדר איתו. וראובן טוען, מה פתאום. אני קניתי את הספר, תשלם לי עבור הס"ת אם ברצונך לקחת אותו בחזרה. אני מאמין לך שזה גנוב, אבל תשלם לי עליו ואח"כ תחפש את הגנב וממנו תתבע, תעמוד איתו בדין ותוציא את כספך. זאת היתה השאלה.

אבל למעשה, לא יכולתי להצטרף לפסק זה משלוש סיבות. ראשית, לא כ"כ פשוט העניין הזה של תקנת השוק בזמנינו הלכה למעשה. מקור הדבר הוא בגמ' בבא קמא פרק הגזול ומאכיל דף קט"ו, שם יש סוגיא על השאלה האם עשו תקנת השוק או לא, אבל הלכה למעשה נפסק ברמב"ם ובשו"ע שיש תקנת השוק. בשו"ע חושן המשפט סי' שנ"ו סעיף א' כתוב כך, אסור לקנות מהגנב החפץ שגנב. אם אתה יודע שהחפץ גנוב. ועון גדול הוא, שהרי מחזיק, לא מחזיק אלא מחזיק, ידי עוברי עבירה, וגורם לו לגנוב גניבות אחרות. שאם לא ימצא לוקח, אינו גנוב. דהיינו אם אתה קונה מגנב את החפץ, הוא ימשיך לגנוב, אבל כשיראה שהאנשים אינם רוצים חפץ גנוב, א"כ הוא יירתע בפעם אחרת, כי ידע שלא יצליח למכרו. לפעמים ישנם דברים שרואים שהם חשודים כגנובים, לפעמים מוכרים במחיר מוזל מאד, או מוכרים בשקט מתחת לשלחן, מבקשים לא לגלות מאיפה זה, א"כ המוכר חשוד שגנב זאת, ואסור לקנותו.

אח"כ אומר השו"ע בסעיף ב', הגונב ומכר ולא נתיימשו הבעלים, ואח"כ הוכר הגנב, ובאו עדים שזהו החפץ שמכר פלוני הוא גנבו בפנינו, חוזר החפץ לבעלים והבעלים נותנים ללוקח דמים שנתן לגנב. מפני תקנת השוק. זו ההלכה. דהיינו, אם הגנב הצליח למכור את החפץ, אדם קנה אותו בלי ידיעה שהוא גנוב, הדין הוא שהחפץ חוזר לבעלים שהחפץ נגנב ממנו, אבל הבעלים נותנים ללוקח דמים. כמה ששילם על זה, הוא צריך לשלם לו, מפני תקנת השוק. והבעלים חוזרים ועושים דין עם הגנב. תקנת השוק היינו, שראו חז"ל כי עלולים דרכי המסחר להשתבש, הקונים לא ירצו לקנות, כי אולי בסוף יתברר שהחפץ הזה גנוב, ויהיה פה בלבול, ואולי יורידו מחירים ומי יודע מה יהיה וכו', לכן תיקנו זאת. יש בשיטה מקובצת ובמאירי שם נידון, האם התקנה היא לטובת המוכרים, או לטובת הקונים. לא משנה. העיקר שדרכי המסחר לא יתנהלו כמו שצריך, אם אדם יקנה חפץ, ובסופו של דבר יצטרך להפסיד

ענה על זה תשובה דיין מפורסם בירושלם, הרה"ג נפתלי נוסבוים שליט"א [מבית הוראה "אהבת שלום"], בס"ד י"ח סיון תשע"ב. בשו"ע חושן משפט סי' שנ"ו מבואר דהקונה חפץ גנוב יש תקנת השוק, וצריך לתת לו דמים. ועל כן אם הנותן ס"ת קנאו ולא היה גנב מפורסם צריך לתת דמים לקונה, או למי שקיבל מהקונה, כמבואר בחו"מ שם. ובאתי על החתום נפתלי נוסבוים, ישיבת אהבת שלום ירושלם עיקו"ת.

על זה באה אחרי כן הסכמה של הראשון לציון, אני מסכים להרב הפוסק עליון למעלה, יפה דן ויפה הורה, איישר חיליה לאורייתא. עובדיה יוסף. כ"ג סיון תשע"ב.

מסרו לי זאת כי רוצים שגם אני אחתום, שאצטרף לפסק זה.

ברגע הראשון חשבתי שאכן הדבר פשוט מאד, והתחלתי אפילו לכתוב, הדברים דלעיל ברורים ואינם צריכים חיזוק, אך להפצרת בעל הדין ומפני שבערכאותיהם דנים להיפך, חתמתי שמי להצטרף לפסק דלעיל, להרים דגל תורתנו הקדושה. אלו המלים שכתבתי, אבל לא חתמתי. פה נעצרתי. צריכים לדעת, יש סגולה בכתובה. אפשר שאדם אומר פסק בעל פה, אבל אם יכתוב אותו, הוא עלול לחזור בו. והדבר בדוק ומנוסה. כי כשכותבים, מתעוררים כל מיני שאלות וחששות. ואכן נראה לענ"ד שהדבר אינו כל כך פשוט.

מדוע רצו שאצטרף? משתי סיבות. ראשית, כי המשטרה והערכאות אומרים שאכן הספר תורה שייך לזה שנגנב ממנו, ללוי. מבחינתם הם יתנו לו את הס"ת, כי יש הוכחות שזה גנוב, וא"כ כעת ראובן צריך להתדיין עם שמעון. אבל ישנה עוד סיבה, זה שטוען שגנבו ממנו את הס"ת הוא תימני. והוא אומר, אני לא יודע... הרב נוסבוים הוא אשכנזי, והרב עובדיה הוא ספרדי, אני רוצה פסק הלכה "מבני עמינו", רב משלנו.

את כספו ולהתדיין עם המוכר כיצד מכר לו חפץ גנוב. לכן, הנגנב הוא זה שצריך להתדיין איתו, וזו תקנת השוק. כך נפסק ברמב"ם ובשו"ע.

אבל, כותב הרמ"א בסעיף ז', צריך להחזירו לבעלים מכח דינא דמלכותא, דהכי נהיגי עכשיו להחזיר כל גניבה אפילו לאחר יאוש ושינוי רשות מכח דינא דמלכותא. דהיינו, כמו שהשלטונות פה דנים כיום, שאין דבר כזה תקנת השוק, אלא הערכאות זה הדין אצלם. בזמנינו דנים החילונים, המשטרה ובית המשפט, כפי דין המלכות שלהם. אכן למעשה מצד דין תורה ג"כ זה כך, מצד דין תורה החפץ שייך לזה שנגנב ממנו, הוא לא צריך לסבול בגלל שגנבו לו, וממילא הקונה הוא זה שצריך להתדיין. אבל חז"ל עשו את תקנת השוק. אומר הרמ"א, נוהגים לפי דינא דמלכותא. לכאורה זה פלא עצום, וכבר הש"ך במקום שואל זאת, וכי שייך דינא דמלכותא נגד הדין וההלכה שיש תקנת השוק. הוא אומר שכן, ואע"ג שהוכחתי לעיל דלא אמרינן דינא דמלכותא מה שהוא נגד דין תורתנו, מ"מ דיינין הכא שפיר וכו', דהיינו שבכל זאת כן דנים כך. כי לאמיתו של דבר, אין פירושו שאנו פוסקים כפי דינא דמלכותא, אלא שדייני ישראל נוהגים בדורות אלו לדון בעניין זה כפי דינא דמלכותא. לא בגלל שכך דינא דמלכותא, כי הרי זה נגד דין תורה, אלא בגלל שכך המנהג לדון. הרי בממון, כל תנאי שבממון קיים. א"כ כיון שזו בעצם רק תקנה, וכנראה במשך הדורות אצל האשכנזים העניין של תקנת השוק לא היה מציאותי, אם מפני שלא ראו צורך בכך או שראו שאדרבא התקנה הזו לא כדאית, טו סיבות אחרות, לכן הם החליטו לבטל זאת, וכעת המנהג אחרת. בממון אפשר לעשות תנאים. א"כ יוצא שכל 'השוק' נעשה על פי התנאים והמנהגים כמנהג המדינה, אולם לא מצד כח דינא דמלכותא, יכול להיות אפילו שמצד דינא דמלכותא הדין יהיה הפוך,

אבל למעשה בנ"ד זהו דינא דמלכותא, וכך המנהג ניתקן.

ודבר זה אינו רק אצל האשכנזים, אלא גם אצל הספרדים, כפי שנראה בספר דיני ממונות שער ראשון הלכות גניבה וגזילה [פרק שלישי הלכה ה' דף י"ד], שם הוא מביא מגדולי הספרדים שגם פוסקים כך. הוא כותב, צריך לעשות שאלת חכם בכל זה, כי יש סוברים שכיון שיש דינא דמלכותא להחזיר לבעליו כל חפץ שנגנב, כך ראוי לנהוג. ויש מפרשים שכך המנהג בישראל, כדינא דמלכותא. וכן כתבו כמה פוסקים אחרונים שכך נהגו במקומם. על כן יש לעשות שאלת חכם. זה לא מוסכם, אבל יש כמה פוסקים שאומרים כך, והוא מציין למטה גם כמה מגדולי הספרדים הסוברים כך. אם כן יוצא שלמעשה צריך להיות, שהבעלים שהחפץ נגנב ממנו יחזיק זאת ברשותו, כיון שכבר יצא החפץ מרשות ראובן, וראובן הוא זה שצריך להתדיין עם שמעון, לחפש מי הגנב ואיך להחזיר את הכסף לעצמו.

חשבתי, כיון שהשאלה בנ"ד היא כיצד מנהג התימנים, אכן צריך לברר איך נוהגים אצלנו, האם יש תקנת השוק או לא? ב"ה שזכינו ומצאנו שלמהרי"ץ הדבר פשוט, שיש תקנת השוק, כפי שנפסק ברמב"ם ובשו"ע. מהרי"ץ לא דן מפורש בכך, אבל מתוך דבריו מוכח שהדבר ברור כן. בשו"ת פעולת צדיק ח"א סימן מ"ה, שאלה. יורנו המורה לצדקה, במי שנגנבו לו חפצים ובעל הגניבה היה מחזר לחפש אחר גניבתו, ולבסוף שאל לסרסור אחד אם יודע מהגניבה. אדם שגנבו ממנו, אינו יודע איפה נעלמו הדברים האלה, חיפש אצל אחד המתווכים אולי שמע משהו על חפצים אלה. ידוע לך משהו על זה? ואמר שכבר לקחן מפלוני, ונתן הסרסור החפצים לבעלים. ועתה בא הסרסור לתבוע מהבעלים דמים שנתן לגנב לפי דבריו. ואומר שלטובה נתכוון במה שלקחן, להשיב אבידה. והבעלים ממאנים ליתן, באמרם שאותו פלוני המוכר ידוע לגנב מפורסם. ובכן יורנו עם מי הדין. תשובה, כותב מהרי"ץ כך, כבר ידוע מה שכתבו הפוסקים

מאידיך, יתכן שמה שהוא עירב את המשטרה, זה היה רק בגלל שעניין הגניבה כבר היה בטיפולם בזמנו, וממילא היה צורך להמשיך בעת כשהתגלתה הגניבה.

מישהו הכניס לי פה שאלה, שאולי צריכים גם לדעת אם הוא שאמי או בלדי. כלומר, מהרי"ץ הרי הוא בלדי. אמרתי לו, תשמע ידידי, בעניין זה של דיני ממונות, הדבר אינו שייך לשאמי או לבלדי. אנחנו בסך הכל מביאים גילוי מלתא ממהרי"ץ מה היה מקובל, האם להלכה למעשה נהגו בתימן תקנת השוק או לא נהגו. שאמי ובלדי, המחלוקת ביניהם היא בתחום התכלאל והתאג (דהיינו הסידור והחומש) דהיינו הסידור והחומש ואביזריהו, רק על כך יש ויכות. אבל חוץ מזה אין חילוקים, אלא משפט אחד ותורה אחת. והראיה מבעל שושנת המלך, שחיבר מהר"ר שלום חבשוש, הוא היה שאמי, ודוקא הוא ערך בקיצור את כל מסקנות שו"ת פעולת צדיק למהרי"ץ הלכה למעשה. דהיינו, בענייני יורה דעה, שחיטה, טריפות וכדומה, וכן בהלכות אבן העזר וחושן המשפט, אין שום הבדל בין בלדי לשאמי. כל ההבדל הוא רק בתחום הסידור והחומש, ולא יותר מזה. לכן זו לא נקודה שיכולים להגיד אולי שאותם לא מחייב מה שמהרי"ץ אומר.

אולם, יש פה עוד שתי נקודות אחרות. אמרנו נקודה אחת, האם יש עניין של מנהג או דינא דמלכותא? המחייב את הקונה לתת את החפץ לבעלים שנגנב ממנו. אבל יש פה עוד נקודה, הש"ך כותב בס"ק ד' [שם סי' שני], עיין מש"כ לעיל סי' קכ"ז בשם תשובת ר"מ אלשיך, ותלמוד לכאן, שאם בא הדבר הגנוב אחר שנמכר הבעלים, אין צריך לשלם ללקוח מעותיו אף שידוע שקנהו מתחילה, דלא שייך ביה תקנת השוק, כיון שהוא עתה ביד הבעלים הראשונים. ואף ששם חלקתי עליו, מכל מקום כאן מודינא. דהיינו, אומר הש"ך שעפ"י דברי מהר"ם אלשיך, והוא מסכים איתו בענייננו, אם הגיע החפץ ליד הבעלים, אין בזה תקנת השוק.

דבגנב מפורסם לא תיקנו בו תקנת השוק, ולוקחים הבעלים הגניבה בלא דמים. כיון שמדובר על אדם הידוע כגנב, אינך יכול לטעון לא ידעתי. ורמ"א כתב, שאם אמר הקונה לטובה נתכוונתי, נאמן. ההוא טוען, התכוונתי כדי להחזיר זאת לבעלים, ידעתי שהוא גנב, אבל קניתי כדי להחזירם לבעלים, ושהם ישלמו לי. מהרי"ץ לא מסכים לדברי הרמ"א בזה, הוא כותב פה שזו שיטה יחידאה, ומביא חולקים על כך, ומקשה על דבריו. בסופו של דבר הוא אומר, ואפילו לדעת הרמ"א, מה טענה היא זו להשיב אבידה נתכוון, וכי היה במקום לסטים או במדבר, מקום שאין שם אדם, דאפשר היה לומר אולי שהוא מדבר אמת. אך אמנה בנדון דידן שהוא במקום שרים ושופטים בארץ, יש משפט ודיינים, יש שלטון שאנשים כפופים אליו, ואי אפשר להמרות את הדין, זה לא איש הישר בעיניו יעשה. וכי לא היה לו יכולת ליקח אותן מידו ביד חזקה ובזרוע נטויה. הא בודאי בורכא הוי. הרי זה גנב מפורסם, תביא אותו לבית דין, ועל כרחו, על אפו ועל חמתו הוא ישלם. אין מקום לומר לטובה נתכוונתי, ומה ששילמת, תתבע ממנו. אם כן יוצא, שמהרי"ץ דן רק מצד גנב מפורסם, אבל אם אינו גנב מפורסם, יש תקנת השוק.

בעניין שלפנינו צריכים לדעת כך, התובע הוא ספרדי, לשיטתו אולי יש מקום לדון האם יש תקנת השוק או לא. אבל לדידן, ודאי שיש תקנת השוק, א"כ מבחינה זו התובע כאן אינו כ"כ צודק. אם כי לא כל כך ברור לי האם בדבר כזה כתקנת השוק, שייך לתלות זאת במחלוקת בין קהילות ועדות. הרי תקנת השוק זהו דבר כללי. מצד שני, הוא מוחזק בזה, והתובע אינו יכול לתבוע ממנו. המוציא מחבירו, עליו הראיה.

צריך לעיין אם הוא נחשב מוחזק, מכיון שזה רק בגלל המשטרה, והדבר דומה כמעט למי שתקף ולקח בכח את החפץ מיד הקונה, שמבואר באחרונים שאין לזה גדר של הגיע ליד הבעלים.

ישבש את דרכי המסחר בשוק. כך הוא אומר שם, ראיתי זאת בפנים, אף כי כעת אין הספר לפני. אך חושבני, שאולי היום בזמנינו הדבר השתנה, כי מצוי כיום בשוק אנשים רבים הסוחרים בס"ת, זה לא כמו שהיה בעבר שתמיד אנשים היו הולכים אך ורק באופן אישי לסופר וקונים וממילא זה לא חלק מהשוק, היום גם בשוק מתעסקים עם ס"ת, מוכרים דרך מתווכים, מכל מיני סיבות, בכל אופן יש הרבה העושים כך, א"כ לכאורה גם העניין של ס"ת נהיה חלק מהשוק. אבל גם אם החילוק הזה נכון, מ"מ מה נפשך, אם אתה מדבר על תקנת חז"ל, א"כ הדבר צריך להיות לפי זמן התקנה, ולא לפי המציאות של זמנינו. נמצא שיש פה צדדים לכאן ולכאן, ולכן אני חושב שהמחזיק בס"ת, קשה להוציא את הספר ממנו בלי ראייה ברורה. ובכל אופן, יש לו על מה לסמוך אם אינו מקבל את הפסק זה של הדיינים שהבאנו לעיל.

כיון שדיברנו על גנבים, נראה כיצד לפעמים אפשר להסתדר עמהם בצורה מאד חכמה. תשמעו מעשה שהיה, מובא בספר פטיש החזק שיצ"ל לאחרונה [פרק חמישי דף קמ"ג], על אביו של בעל שו"ת איש מצליח, צדיק ושמו רבי רפאל מאזוז. תשמעו דבר מעניין, אולי זו גם חכמה שאפשר להשתמש בה. היתה להם במשפחה הנהגה, שלפני אנשים זרים, היו מדברים בשפת סתר. דהיינו, הפכו את המלים. חכמת החיים בה ניחן רבי רפאל והעבירה בירושה לבניו אחריו, סייעה לו להיחלץ ממצבים מביכים. פיתחו שפה מיוחדת שזר לא מבין את תוכן הדברים. כיצד, דבר ראשון, הרי הם היו מדברים בערבית, א"כ ראשית הם היו מדברים בלשון הקודש. ושנית, היו הופכים את סדר האותיות. למשל, אם רוצים להגיד ביצים, היו אומרים צימבי. רוצים להגיד בשר, אומרים רבש. דגים, גימדה. מי יוכל להבין מה הם מדברים? אבל זה היה סימן מוסכם ביניהם. לדבר בלשון הקודש, ולהפוך את המלה. זו השפת סתר שהיתה ביניהם, ותשמעו איך גנב לא הצליח לעבוד עליהם.

כאן בנ"ד, הספר הרי נמצא כעת בידי השלטון, אצל המשטרה, א"כ חושבני שלא מסתבר לומר שיש נפק"מ, מבחינת השלטון הם כמי שכבר החזירו לו את הס"ת. החפץ כבר הגיע לידו, רק שבפועל עדיין הוא לא לקח אותו. א"כ למעשה, הוא כבר מוחזק בס"ת. כל הנדון אם יש תקנת השוק או אין, זהו רק כשהחפץ נמצא ביד הלוקח, אבל אם כבר הגיע ליד הבעלים באיזושהי דרך, בכהא"י גוונא לא עשו את תקנת השוק. והסברא בזה היא, שתקנת השוק עשו על מלתא דשכיחא, אבל על מלתא דלא שכיחא, לא עשו תקנת השוק. תקנת השוק היא על דברים כללים, אבל במקרים יוצאי דופן, נשאר הדין תורה. דברים לא מצויים, לא ישבשו את השוק, ולכן לא חששו חז"ל לכך.

א"כ לכאורה מבחינה זו, אפשר להגיד שזה נחשב ביד הבעלים. ואכן זוהי נקודה חשובה מאד בנושא זה לטובת הנגב, דהיינו הבעלים של הספר.

דבר שלישי, יש בכלל שאלה האם בס"ת עשו תקנת השוק או לא. יש פוסקים הסוברים, וכך מובא בספר ארחות המשפטים בשם שו"ת שמן ראש, שבס"ת אין תקנת השוק. אמנם מי שיראה בבאר היטב כאן, הוא מביא בשם גאון מפורסם שנשאל האם גם בס"ת שייך תקנת השוק, ומביא ראייה ברורה שאין חילוק בין ס"ת לשאר דברים. אבל בשו"ת שמן ראש כותב שאין בזה תקנת השוק. דהיינו, כיון שלמעשה ספר תורה אינו דבר המיועד למכירה, הרי אסור למכור ס"ת אלא לשלשה דברים. אדם הרוצה לקנות ס"ת, הולך לסופר ומזמין וקונה, אבל הדבר לא שייך לשוק באופן כללי, כי ס"ת אינו חפץ שנמכר בשוק, אדרבא בעצם זהו דבר שאסור למכרו, מי שיש לו ס"ת זוהי הזכות שלו ואסור למכרו אלא רק באופנים מסויימים, א"כ על זה לא עשו את תקנת השוק. דהיינו, חז"ל ראו שבזה אין צורך לעשות תקנת השוק, ועדיף להשאיר פה את הדין תורה, כיון שדבר זה לא

ישוב לקושיא (מהשיעור הקודם) והבנת דברי מהרי"ץ זיע"א, מדוע תיקנו קריאת פרשת ואתחנן מיד אחרי ת"ב.

לפני שאמשיך, ברצוני לתרץ את הקושיא על מהרי"ץ שהבאנו בשיעור שעבר, בקשר לעניין קריאת פרשת ואתחנן מיד אחרי ט' באב. דיברנו שמהרי"ץ מביא, למה קבעו חז"ל שמיד אחרי ת"ב תמיד תבא פרשת ואתחנן, בגלל שכתוב בפרשה זו, כי אבוד יאבדון מהר, כמש"נ פי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ והשחתם ועשיתם פסל תמונת פל ועשיתם הרע בעיני יי אלהיך להכעיסו. העידתי בכם היום את השמים ואת הארץ כי אבד תאבדון מהר מעל הארץ וגו' [דברים ד', כה-כו]. הקב"ה עשה איתנו חסד, ריחם עלינו והגלנו שנתיים לפני המניין של ונושנת"ם, דהיינו לפני מלאת שמונה מאות חמשים ושתים שנים, כדי שלא יתקיים 'כי אבוד יאבדון'. ואנחנו שאלנו על זה, הרי הפסוק הזה נמצא גם בקריאה של תשעה באב, ואם העניין הוא כדי לנחמנו ולעודדנו שהקב"ה לא יעזבנו ולא יטשנו, א"כ כבר קראנו זאת בת"ב, אז מה הסיבה לקבוע זאת שוב אחרי. והלא גם אם היינו קוראים את פרשת ואתחנן בשבת שלפני ת"ב, בין כה וכה היינו קוראים זאת גם בת"ב, אם כן לכאורה התירוץ לא מסתדר.

כמובן, אי אפשר לענות על השאלה הזאת תירוץ, שקבעו לקרוא פרשת ואתחנן בגלל שהפטרות היא נחמו. כי למעשה, כל הפטרות שבע דנחמתא, שסימן נ"ע ארק"ש, דהיינו ההפטרות שקוראים מאחרי ת"ב ואילך, אינן מעיקר התקנה, הפטרות אלו נהגו לקראן רק מאחרי חרבן בית שני, מאז נהגו בשבע דנחמתא. אבל אנחנו מדברים על עיקר התקנה של צומו-וצלו, למה מעיקרא קבעו לקרוא פרשת ואתחנן אחרי ת"ב. אי אפשר לומר שזה בגלל ההפטרות, כי כל העניין של הפטרות נחמו הונהג מאוחר יותר. מה-גם שבתחילה לא היה מנהג זה של שבע דנחמתא בכל המקומות, רק במקומות מסויימים נהגו כך, ורק אח"כ התקבל הדבר בכל תפוצות ישראל.

בשעת צהרים ישבו רבי רפאל ורבי יוסף, שני אחים שהיה להם חנות, נכנס גוי, עם עיניים קטנות וממצמצות, בכל אופן הם לא הבחינו, הוא מבקש בד, הם היו סוחרים בדים, מבקש בד מסוים בצבע ירוק. רבי רפאל מנסה להציע לו כל מיני סוגי בדים, אולי זה ואולי זה, והערבי לא מביע שום הסכמה לשום סוג, לא זה ולא זה. נערמו על השולחן ערמות של בדים. הערבי מתעקש, לא זה. נזכר רבי רפאל בסוג מיוחד של בד במרומי הארון העליון, אולי זה מתאים לו. הוא פונה ללקוח ואומר לו, אתה רוצה לראות את הסוג הזה של הבד? ההוא מרוצה מאד, התלהב מן ההצעה, כי כשהוא יעלה על הסולם, בינתיים הוא יחטוף מה שיחטוף, ויברח וימלט. עוד לא חשדו בו שהוא גנב. הוא אומר לו, אתה רואה את הסוג הזה שיש שם? אולי זה? אומר, יכול להיות. בקיצור, הוא עולה עם אחיו, רפאל ויוסף עולים על הגג, ותוך כדי כך פתאום עלה בדעתו שאולי יש לו מחשבות רעות, אולי הוא חושב שבינתיים כשנהיה למעלה הוא יקח לו משהו וייעלם לנו. בקיצור, הוא החליט להשתמש בשפת הסתר. אמר ר' רפאל לר' יוסף, תשמע, אתה יודע מה, אני חושב שהוא רוצה סוג בד שנקרא נַבְּגָה, דהיינו גניבה. הם לא אמרו גניבה אלא נבגה, הפכו את האותיות. אחיו מיד הבין וירד מהסולם, אבל הערבי שמע נבגה, אמר כן, כן, זה בדיוק מה שאני מחפש, נבגה. זה הסוג הזה, תביאו אותו. הוא חשב בטח יש סוג בד כזה, אבל לא היה ולא נברא. בקיצור אמר לו, תשמע, אנחנו מצטערים, אנו לא מוכרים את הסחורה הזאת, את הסוג הזה שאתה מבקש אין לנו, אין מה לעשות. וכך התפטרו ממנו.

להראות, כי כשפוקחים עין להבין, אנשים לא נופלים בפח. אם לא היו שמים לב. יש לפעמים חשדות קטנים שצריך להיזהר מהם, א"כ שאנשים לא יכשלו.

(הוכחות לכך, כתבתי בס"ד בנפלאות מתורתך, אשר עודנו בכתובים).

השאירו קושיא זאת בשבוע שעבר בצריך עיון, אבל ב"ה בזכות הרבים מצאתי לזה תירוץ, ע"פ הגמרא במס' מגילה דף ל"א ע"ב, שם כתוב כך, בתשעה באב גופיה, מקרא מאי? דהיינו, מה קוראים בס"ת. תניא אחרים אומרים, (ויקרא כ"ו, י"ד) ואם לא תשמעו לי. ר' נתן בר יוסף אומר, (במדבר י"ד, י"א) עד אנה ינאצוני העם הזה. ויש אומרים, (במדבר י"ד, כ"ז) עד מתי לעדה הרעה הזאת. אמר אביי, האידנא נהוג עלמא למיקרי (דברים ד', כ"ה) כי תוליד בנים, ומפטירין (ירמיהו ח' י"ג) אסוף אסיפם. יש פה שלוש דעות בתנאים בברייתא מה קוראים בת"ב, א"כ יוצא שבתקנה הראשונה מעיקרא לא קראו בת"ב כי תוליד בנים.

אם כן, יפה מאד, מצויין מה שעונה מהרי"ץ. כי הוא מסביר את עיקר התקנה, ומעיקר התקנה לא קראו אז בת"ב כי תוליד בנים, קראו זאת רק בשבת שאחרי ת"ב, לכן באה פרשת ואתחנן מיד לאחר ת"ב. ומה שעכשיו קוראים גם בת"ב כי תוליד בנים, אין זו סיבה לשנות את התקנה, ונשאר הדבר כפי שקבעו. ויכול להיות, שאפי' שלמעשה קוראים גם בת"ב את אותו הדבר, אבל הא גופא, זאת הסיבה שקוראים זאת עוד פעם. הרי בשום חג וזמן לא קוראים במועד את הקריאה בפרשה הסמוכה לפני או אחרי, תמיד בד"כ זה כמה פרשיות אחרי כן, או לפני כן. אבל פה, הא גופא שקוראים זאת פעמיים, זה מחזק את הדבר שרוצים להדגיש לנו, את העניין הזה שהקב"ה נוהג איתנו בחסד וברחמים.

נושאים הלכתיים שלובנו ע"י מרן שליט"א עם הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, וכן כיצד להתייחס בזמנינו לחרם על כת הדרדעים.

רציתי להוסיף ולהשלים את מה שדיברתי בשיעור הקודם על הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצוק"ל, שהלך למנוחות ועזב אותנו

לאנחות, ואנחנו באופן אישי זכינו לשמוע ממנו כמה וכמה דברים, לברר כמה דברים שאינם ידועים. למשל דבר אחד, היה בזמנו לפני כעשר שנים מישחו שרצה לחדש את הסנהדרין, ערך אסיפות של עשרות רבנים מכל ארץ ישראל, עשה כמה כינוסים והזמין אותם, ואפי' ישבו כגורן עגולה. אינני מדבר בזמן מהר"י בירב... קיבלתי הזמנה להשתתף ולהיות אחד מחברי הסנהדרין. תארו לעצמכם... לא מצאו מישחו אחר שישתתף... אמרתי, מעניין לשמוע מה הרב אלישיב אומר על הדבר. באותה פגישה ששאלתי אותו כמה שאלות, הראיתי לו גם את ההזמנה הזאת, והוא אמר לי, כדאי לשמור זאת לפורים... דהיינו, ברור כשמש שאין על מה לדבר ומה לעשות, והדבר לא שייך לפי המציאות של זמנינו. דרך אגב, שר הדתות הראשון, רצה ג"כ לחדש את הסנהדרין, ורצה שהגרי"ז מבריסק זצ"ל יצטרף ויסכים לכך. אמר הרב מבריסק, כן כן, אנחנו נעשה סנהדרין, ודבר ראשון נכריז עליו שהוא זקן ממרא...

אגיד לכם עוד נקודה, ששאלתי אותה ממנו, אבל זה לא היה באותה ההזדמנות אלא עוד קודם לכן, בברית מילה לבנו של הרב אבינועם יהב שליט"א מביתר, הגרי"ש אלישיב הזמן להיות סנדק. באותו זמן יצא הספר שלמי יהודה על הלכות מוקצה, ומובא שם הרבה דברים בשמו. שאלתי אותו, האם הדבר מוסמך מה שכתוב שם בשמו. תשמעו מה הוא ענה. בדברים כאלה צריך לדעת שני דברים. ראשית, האם השואל הבין מה ששאל. ושנית, האם הבין את התשובה ע"כ. תראו איזו חריפות. כמובן הכוונה כללית לדברים מסוג זה, ולא דווקא לספר המדובר.

אז, בתשרי התשס"ה, שאלתי אותו גם על עניין הכתיבה על היד, יש כאלה מערערים, לפעמים אני עושה כך לזכרון, רושם בעט על גב היד דברים, ויש ת"ח שטענו שזה כתובת קעקע, לא מדאורייתא אבל שמא מדרבנן, כי זה לא חריתה בבשר. ועי' ש"ע יו"ד סי' ק"פ סעיף א', ופתשגן הכתב להגר"ח"ק. להוציא מליבם, הראיתי לו את זאת,

שראיתי דבר חדש אצל האשכנזים, שהם שמים את האפר בתוך נייר. התפלאתי על העניין, זה מובא ג"כ פה בשע"ה חלק שביעי דף שי"ט. הרי מנהג האשכנזים בד"כ שהם ג"כ עושים לחתן אפר ממש, אבל בירושלם הם שמים אותו בתוך נייר. שאלתי אותו על הדבר, והוא אמר לי אכן, כי החתן דומה למלך. מה, וכי ניתן עליו אפר ונלכלך אותו? אמרתי לו, ואיך נהגו אצלכם בדורות שעברו? אמר, אינני יודע. בקיצור, תראו שם בהמשך, הבנו בסופו של דבר שכנראה בתקופה האחרונה הם הנהיגו כך, אבל למעשה המנהג שמקובל מדורי דורות לא היה כן. כמובן ששמים קצת אפר, רק שיהיה סימן והיכר. בד"כ האפר קצת אפור ולבן, א"כ שמים קצת שיורגש על שערות הראש, לא שמים כמויות של אפר, ולכן אין טענה מצד מלך ביפיו תחזינה עיניך וחתן דומה למלך.

עניין נוסף, עד היום לא פרסמתי אותו ברבים, אבל זו שאלה חשובה מאד ששאלתי אותו בעניין החרם שעשו בזמנו כל הרבנים בירושלם על כת הדרדעים. אתם יודעים, הדבר היה בשנת תרע"ד, שנת המלחמה העולמית הראשונה, וסימניך המביט לארץ ותרע"ד. הוציאו קול קורא מהיכל ה', חתמו עליו עשרות רבנים ובתי דינים בירושלם עיקרית, הם כותבים כך, אנחנו החתומים מטה, חכמי ורבני עיר הקודש ירושלם ת"ו, בשמענו את השערוריה אשר נעשתה בארץ תימן, כי יצאו אנשים בני בליעל לחפור בורות נשברים, ועזבו מקור מים חיים, וידיחו בני עירם, ויכו בלב התמימים הנאמנים לה' ולתורתו הקדושה, ויפגעו פיהם לדבר סרה על ספר הזוהר הקדוש והתנא האלדי הקדוש רשב"י זיע"א, ועל ספרי המקובלים זיע"א שנתפרסמו ונתקבלו בכל תפוצות ישראל, ועל ספרי השו"ע הקדושים. אולי היום הם לא כבר לא מדברים על השו"ע, כבר התחכמו והתמתנו, אבל בעבר היו מזלזלים גם בשו"ע, וכן הלאה. אוי להם מעלבונה של תורה. הסירו המצנפת והרימו העטרה. עפרא לפומייהו. לא נאריך לקרוא את הכל, כי הדבר

והוא ענה מיד ובפשיטות, זה מותר. אין בכך כלום, הואיל ואינו מתקיים ע"כ. דרך אגב, כבר מהרי"ץ בשו"ת [פעו"צ ח"ב סי' ק"מ] מזכיר שכך הסוחרים רגילים כשברצונם לעשות חשבון וכדומה, במקום שיחפשו נייר הם כותבים על היד, יעו"ש. וע"ז אני סומך הלכה למעשה.

דבר נוסף ששאלתי, הדבר מובא כבר בשע"ה הלכות נישואין חלק שביעי, לכן לא אאריך עליו. ידוע הרי שאחרי ברכת הקידושין תחת החופה, לפני נתינת הטבעת, הרב שואל את העדים האם הטבעת שוה פרוטה, ואת החתן האם זה שלו מקניין כספו, וכדומה. היו כאלה שערערו על כך ורצו להחמיר, אמרו שיש בזה חשש הפסק, כיון שהברכה היא על הקידושין, ולכן צריך לשאול הכל לפני כן. ואנחנו טעננו, שלא כדאי לשאול לפני כן, כי אם אתה שואל את החתן לפני הקידושין על הטבעת הזאת, אח"כ החתן צריך להחזיק אותה כל הזמן בידו, והעדים צריכים כל הזמן לראות, שמא הוא יחליף את הטבעת. שאם יכניס את הטבעת לכיס, אולי הוא יוציא טבעת אחרת, אולי זו לא אותה הטבעת. ועוד כל מיני חששות בזה. ולכן צריך לשאול את כל השאלות האלו, האם הטבעת שווה פרוטה וכו', סמוך ממש לפני שהחתן יאמר הרי את מקודשת לי. ואפילו שזה אחרי הברכה, אבל זה מאותו עניין, לכן אין בזה משום הפסק. מי שירצה יראה זאת בספר, כי אינני רוצה להאריך, זה בחלק שביעי דף קנ"ז קנ"ח. והבאתי שם ששאלתי אותו, והוא אמר לי, שואלים אחרי הברכה. אמרתי לו, יש כאלה שחוששים להפסק. הוא הגיב בתנועת ביטול, כלומר אלו דברים בטלים. אין שום חשש הפסק, וזה אפשרי לכתחילה.

עוד דבר ששאלתי אותו, לגבי נתינת האפר על ראש החתן במקום הנחת תפילין. (אמנם יש כאלה שלא מדייקים, ועושים זאת במצח, זה מצוי רק אצל התימנים, אבל הדייקנים עושים זאת ממש במקום הנחת התפילין וכו', לא ניכנס כעת לפרט זה כי כבר כתבנו עליו). כיון

שאלתי אותו במפורש, הרי כבודו ישב בבי"ד בירושלים עם מישוהו שהיה כזה, מפורסם היה שהוא כזה רק שהוא הסתיר זאת. ענה לי, אינני יודע, לא ידענו מכך. והבחנתי שהוא נבון ומצטער על כך, כי בינתיים נודע לו. בכל אופן, מי שבטוח שהוא כזה, הרי הוא פסול. אמרתי, טוב, ומה עושים עם אלה שהוחרמו, נניח שהם חזרו בהם בתשובה, אבל מי התיר להם את החרם? כיצד הותר החרם? על זה הוא לא ענה לי תשובה ברורה.

דהיינו, יש אנשים שידוע מהעבר שהם או אבותיהם נלכדו בחרם הזה, היום כמובן הם בד"כ מסתירים זאת, כי זה לא נוח, אבל ישנם גם כאלה שלא איכפת להם. בד"כ אלה שבתפקידים ציבוריים, הם בטח מעלימים, הם הבינו שהדבר לא יכול להיות, לא יתקבל בציבור והם יפוטרו, לכן זה מוסתר, נשאר מוחבא מתחת השולחן, בתוך המשפחה או בין אנשי שלומם. א"כ מה עושים עמם? זו הבעיה של היום. אולם אני מדבר אפילו על אלה שיצאו מזה, אבל צריך הרי להתיר את החרם. הלכה פסוקה בבית יוסף ובשו"ע יו"ד סי' של"ד סעיף כ"ד, כל חרם ונידוי, אפילו חזר בו, אינו מותר מעצמו, אלא אם כן התירו לו בפירוש.

יכול להיות, שנדון דידן שונה. כיון שלשון החרם היה 'עד אשר ישובו מדרכם הרעה', א"כ אולי החרם הותר מאליו. או יתכן, שהדבר נכלל במה שאומרים בכל נדרי, נדרנא לא נדרי, ואסרנא לא אסרי, וחרמנא לא חרמי וכו', דהיינו מתירים גם החרמות שהיו, וא"כ גם חרם זה נכלל בהיתר. מצאתי לכך ראיה בשו"ת לב חיים להגאון רבי חיים פלאגי חלק ב' ס"ס קנ"ב, שם מדובר על חרם שעשו על אנשים שמוציאים פשקוילים, כבר אז היה דבר זה, אנשים מפרסמים מודעות בלי חתימות ומוציאים דיבה בטענות נכונות או לא נכונות, ועשו בבית דין חרם על מי שמפרסם ניירות בלי שם הכותב, ושם הם מתנים במפורש שחרם זה לא יותר אפי' באמירת כל נדרי בליל כיפור יעו"ש. משמע, שאם לא התנו זאת, יכול

מודפס והופץ, בקיצור בהמשך יש את נוסח החרם, בגזירת עירין ובמימר קדישין אנו מחרימין ומנדין ומשמתין על דעת המקום ועל דעת הקהל הקדוש, בספר התורה הזה וכו', בחרם שהחרים יהושע את יריחו, ובקללה אשר קילל אלישע וכו' עיי"ש באריכות. דברים ממש מבהילים. כל איש או כנסיה וחבורת רשעים, אשר ידברו סרה ויטילו פגם בקדושת ספר הזוהר הקדוש ומחברו הרשב"י זיע"א, ובכל ספרי המקובלים זיע"א, ועל ספר השו"ע, ארורים הם מפי ה' הנכבד והנורא היוצא מפי כהן גדול ביום הכיפורים, ארורים הם בשמים ובארץ וכו' יש פה הרבה ארורים, אל אלהי הרוחות השמידם והאבידם והכניעם והשחיתם והכריתם. מלאכי חבלה יפגעו בהם. ארורים הם בכל אשר יפנו. באסכרה תהיה מיתתם. יכם ה' בשחפת ובקדחת וכו', לא יאבה י"י סלוח להם, ורבעה בם כל האלות הכתובות בספר התורה וכו'. ממש מדהים. ונודיע, כי הם כגויים בכל דבריהם. שחיטתם נבלה, יינם יין נסך, גטם אינו גט וכו' וכו'. עד אשר ישובו מדרכם הרעה, ויאמינו בכל חלקי התורה, הנגלה והנסתר יחדו יהיו תמים. יש על זה חתימות של עשרות רבנים, חלקם מפורסמים גם בזמנינו. אנו כיום בשנת ה'תשע"ב, וזה כבר מלפני 98 שנה. ואח"כ באו ההסכמות של כל הרבנים ובתי דינים, של הספרדים, והאשכנזים, ופרושים, וחסידיים, ומערביים וכו', יש כאן את כל החתימות. בקיצור, מוחרמים ומנודים ומופרשים מקהל עדת ה', ארורים המה וארורים יהיו כל ימי חייהם וכו'.

שאלתי אז את הגרי"ש אלישיב זצ"ל על חרם זה. הוא ענה לי, מי שעדיין מחזיק בכפירה בקבלה, פסול לעדות ולכל דבר. אי אפשר להשתמש בו לעד קידושין וכדומה, כי הוא פסול. אמרתי לו, אבל זה גם בלי החרם, הדבר לא קשור לחרם. אמר לי, אכן נכון, גם בלי חרם. שאלתי, ומה נעשה בזמנינו? הרי יש אנשים שהם בספק, וישנם המסתירים זאת.

בירורי הלכות דף ר"מ בשם הג"ר עובדיה יוסף שליט"א שאין לצרפם למניין. וכ"פ הגר"ח קנייבסקי שליט"א שהם כאפיקורסים לכל דבריהם, ואינם מצטרפים למניין, כמובא בנזר החיים דף קע"ז אות ט"ל, ובויכתוב מרדכי דף ש"מ]. זה כמו שאתה רואה אשכנזים, ואינך מבדיל בין אלו לאלו, אבל יש ביניהם כל מיני חילוקים, ומי שנמצא בתוך העניינים מבין היטב. סיפרתי לכם, סבו של אבא מארי היה יושב ועושה את ליל הסדר בעיר צנעא איתו ביחד, זה כמובן היה עוד לפני שנודעה המחלוקת בימים ההם, קודם שהוא החמיץ. סבו נפטר בשנת התרע"א, והמחלוקת התפרסמה בשנת התרע"ד, אז התחיל כל הסיפור הזה. אבל כשנודע לו שיש לקרובו הנז"ל דעות זרות, הוא כבר היה חלש, ישיש, אמר, אם הייתי עוד בכוחי, הייתי עושה להם כבשן... למרות שהם היו בקשרי משפחה, ובידידות ממש.

לצערינו, צריכים לדעת, כל עניין הדרדעים הגיע מההשכלה של אירופה. דהיינו, הוא היה אחד מהרבנים בצנעא, היה תלמיד של מארי חיים קורח, כמו שגם מהר"ר יחיא יצחק הלוי היה תלמידו, ואז התחילה לבוא תרבות זרה מארצות אחרות, התחילו להגיע ספרים שחיברו המשכילים הכסילים, כגון תולדות ישראל של המתועב גרץ, הגיע לבקר שם אדוארד גלזר שר"י מפאריז, וכל מיני חוקרים ופוקרים, הביאו איתם כל מיני ספרים מאוניברסיטאות מאירופה, ובעיקר הוא שאהב כל מיני חכמות חיצוניות ואסטרונומיה וכדומה, ישב וקרא ספרים אלו, ונכנס בו הדבר כארס של עכנאי. הוא עיין בספרים כמו ארי נהם ממודינא, וכן של המקולקלים הרפורמים והמשכילים שהיו באירופה, תולדות ישראל וכו', ספרים שכתבו דברי נאצות על גדולי ישראל, ובתימן לא ידעו מההשכלה, ראו ספר בלשון הקודש התחילו לקרוא, ולאט לאט נכנסו בו כארס דברים אלו, ויצא העגל הזה... התקלקל. וכל המקודש מחברו, חרב מחברו.

להיות שהחרם היה מותר בכל נדרי, כי זה מתיר גם חרמות מסוג זה. לכן צריכים לדעת, אנשים כאלה או החשודים בכאלה, אין לצרף אותם לעדות וכדומה. ולגבי אלה שהיו כך בעבר וחזרו בהם, זו גם שאלה, אולי צריך לעשות התרה על החרם, ויכול להיות שלא צריך. קשה להכריע בזה, ובכל אופן מי שמיקל יש לו על מה לסמוך. אבל זה רק על כאלה שברור שיצאו מזה. אבל מי שהוא בספק, צריך בדיקה אחריו, וגם אין לצרף אותו למניין.

שאלה מהקהל: מה לגבי מה ששמעתי כי הרע"ז יוסף אמר שאפשר לצרף אותם למניין. שאלו אותו על זה, והוא אמר שהם כמו חילונים, הוא מביא שם איזה מקור, אינני יודע בדיוק... תשובת מרן שליט"א: אשאל אותך שאלה. כשיש מישוה החולה באיזו מחלה, לאיזה רופא שואלים? למשל, מי שיש לו בעיות בלב, אתה הולך לשאול רופא אף אוזן גרון...!? הספרדים לא מכירים היטב את התימנים, ולכן גם אינם מבחינים את מחלותיהם. אנחנו מכירים את המחלה הדק היטב, בגלל שהם בסביבתנו. מה-גם שיש לנו קשר משפחה, סבתא שלי היא ממשפחת קאפח. הוא [ראש הכת שלהם] וסבו של אבא מארי, היו יושבים בליל הסדר ביחד. הרדב"ז אומר בתשובותיו [ח"ב סי' תשצ"ו], הבאתיו בספר נר יום טוב [פרק ל"ד דף צ"ח], כותב לגבי הממליצים על הקראים וכדו', שאין לשמוע להם, אין ראיה מהם, כי אני בקי בהם בגלל שאני דר ביניהם, ויושב ונושא ונותן עם הדיין שלהם, ולכן אני יודע מה דעותיו. אחרים לא מכירים, לכן הם אומרים כך, פשוט מחוסר ידיעה, אינם יודעים בדיוק מה. וכמובן שהם גם הסתירו זאת מהם. זאת מחלה שצריך לשאול רופא תימני... רק הוא מבין את שורש המחלה ומהי מישוה אחר, אפשר להטעותו. הרי כלפי חוץ אין ניכר כ"כ הבדל. הספרדים בכלל אינם יודעים היטב עלינו. ולגופו של עניין, בספר

וכידוע גם היום, כל המשכילים למיניהם, זה הדבר הראשון שאינם מאמינים בו. כמובן גם בתורה שבע"פ ובחז"ל אינם מאמינים ממש. יש כלל, מי שאינו מאמין בנגלה בנסתר, אינו מאמין בנסתר בנגלה. אבל קודש הקדשים, שזה הקבלה, זהו הדבר הראשון שהם בועטים בו. כמו שאומרים, דרך הכופרים כך היא, הרב המורה הראשון, מתחיל להגיד, אין מלאכים. הוא לא מאמין שיש מלאכים, כי הוא לא ראה אותם, לא זכה. אח"כ תלמידו כבר אומר, אין שדים. אחרי שהראשון אמר שאין מלאכים, בא השני ולא מאמין שיש שדים. והשלישי, כבר לא מאמין בכלום. כופר בעיקר. הדבר הולך שלב שלב לצערינו. תשימו לב שלאנשים אלו בד"כ אין יראת השם, רואים שיראת שמים שלהם חלשה, תמיד הם מחפשים כל מיני דברים זרים. בכל אופן אמרנו חידוש, שחרם כנראה יכול להתבטל מאליו במקרים מסוימים, ודבר זה יכול אולי לתרץ הרבה דברים. למשל הגר"א החרים עם ביה"ד בוילנא את החסידים, אולי לא כל החסידים אלא שתי כתות העיקריות מהם, א"כ מי ביטל את החרם הזה? לכאורה זו שאלה, כי עפ"י השו"ע צריך להתיר זאת, ולא שמענו שהתירו. או למשל ישנו חרם שעשו בארם צובא וכן בבגדאד על אנשים מחללי שבת, חרם שחתום עליו גם בעל בן איש חי, וכך הוא כותב, אני הח"מ מסכים על המחלל שבת מן התורה בפרהסיא שלא יקדשו לו אשה, ולא יעלו אותו לס"ת לחובת היום, ולא יצרפו אותו לעשרה. לפי"ז, אסור לעשות קידושין לחילונים. מי התיר את החרם הזה? חתמו עליו עשרות רבנים בארם צובא בבגדאד בימים ההם, בשנת תרס"ט, זה יותר ממאה שנה, ולא נודע כי התירו את החרם הזה, א"כ איך היום עושים להם קידושין? על כרחין כמו שאמרנו, וחרמנא לא חרמי' של כל נדרי, יכול להתיר גם את הדברים האלה. ומי שבידו להאיר או להעיר על כך, אנא ידיענו.

השלמה בעניין חשיבות נתינת הערלה בעפר מיד לאחר המילה.

הזכרנו בשיעור שעבר את עניין נתינת הערלה בעפר, אמרנו שלצערינו רבים מזלזלים בזה כיום. אמנם לא בדקתי זאת בהיקף, אשמח אם מישהו יוכל לברר בדיוק, אבל ממה שראיתי הרבה פעמים, ברור שיש זלזול בנושא זה. המוהל שם את הערלה על השלחן, והולך לדרכו. לפעמים גם אחרי הברית, אפילו לאחר שכבר כל האנשים הלכו, אפי' אבי הבן בעל השמחה כבר לא נמצא, הערלה עדיין נשארת שם, ואת אף אחד הדבר לא מעניין. מסתמא הפועלים יזרקו אותה לפת. וזהו נגד המקובל בישראל מדורי דורות, לשים את הערלה בעפר, וכפי שנפסק להלכה בשו"ע.

הדבר מוזכר כבר בפרקי דרבי אליעזר פרק כ"ט, גם בזוה"ק בהרבה מקומות, גם במדרש הגדול, ובעוד הרבה מספרי חז"ל. בפרקי דרבי אליעזר כתוב כך, שנאמר וימל את בני ישראל על גבעת הערלות, והיו ישראל לוקחים את הערלה ואת הדם ומכסין אותן בעפר המדבר. וכשבא בלעם הקוסם ראה את כל המדבר מלא מערלותיהן של ישראל, אמר מי יוכל לעמוד בזכות ברית דם המילה שהוא מכוסה בעפר, שנאמר מי מנה עפר יעקב. מכאן אמרו חכמים, מכסין את ערלת הדם בעפר הארץ. ולא עוד, אלא שנמשלו לעפר, שנאמר והיה זרעך כעפר הארץ. גם הרמב"ן כותב כך, והעיטור, והרוקח, והאבודרהם, וספר האשכול, והריטב"א, והמאירי [ביבמות דף ע"א], ומהרי"ל, כולם מביאים שתיקנו לכסות את הערלה עם העפר. על הדם יש נידון, האם גם את הדם צריכים לשים בתוך העפר או לא, בכל אופן את הערלה ודאי. מהרי"ן כותב שלא נוהגים לשים את הדם, והענף חיים כותב שבזמנינו נוהגים לשים גם את הדם. בכל אופן עניין נתינת הערלה בעפר, זהו דבר שצריך לשים לב אליו. חושבני שכדאי מאד מי שיקבל על עצמו לזכות במצוה הזאת, דהיינו מי שמזמינים אותו לברית מילה, שיקח עימו קופסא עם עפר, ואם יבוא ויראה שאין עפר, יוכל לזכות בכך.

חושבני שמי שיזכה במצוה זו, שיביא איתו מהבית עפר בתוך קופסא, וכתוב בזוה"ק 'כלי מלא עפר', כדי להשליך לשם את הערלה.

דרך אגב, יש גם סגולה בהפיכת הערלה, דיברנו על כך בעבר [מוצש"ק בהעלותך ושלח לך ה'תש"ע], אומרים זאת בשם החזו"א אבל מקור הדבר הוא כבר מהרמב"ן, זו קבלה מהרמב"ן ויש גם כוונה מסויימת שצריך לכווין, אבל אולי גם בלי הכוונה זה עוזר. מישהו אמר לי שהוא בחן זאת, והדבר בדוק ומנוסה. ילדים שעשה זאת להם לפני תשע או עשר שנים, הוא רואה אותם היום והם שונים מכולם, יש להם זיכרון יותר מהילדים האחרים, בולט וניכר שהם זוכרים יותר.

בתשובה לשאלה מהקהל: אין שיעור לכמות העפר, אבל רצוי כפי שכתוב בזוה"ק שהכלי יהיה מלא עפר. תלוי לפי גודל הכלי. אחר כך נוהגים לקבור את הערלה באדמה. לשון חז"ל, 'מכאן התקינו לכסות את הערלה בעפר'. כתוב שבלעם אמר 'מי מנה עפר יעקב', דהיינו מי יכול למנות את הזכיות של עם ישראל, בזכות המילה ודם הברית שנמצא בעפר. הוא ראה מלא ערלות ששמו בעפר המדבר, מכאן התקינו חכמים לכסות את הערלה בעפר. לכאורה מה זה 'מכאן התקינו'? הרי אם בני ישראל נהגו כך במדבר, למה שלא ימשיכו בכך?! יתכן שהכוונה כך, בעצם היינו יכולים להגיד, אין צורך בזמן שמלים מיד לאחר המילה לשים זאת בעפר, אלא הכוונה היא רק שתקבור זאת אח"כ באדמה, אבל חז"ל באו ותיקנו לשים זאת מיד. כך גם מובן מהטור ושו"ע נידרה דעה סימן רס"ה, שזה נעשה מיד בשעת ברית מילה. בשבלי הלקט ראיתי זאת במפורש בהלכות מילה סימן ג', מנהג לימול על העפר, דהיינו לאחר שנחתך המילה מכסה אותו בעפר. מיד לאחר המילה. זה דבר שחשוב מאד. דרך אגב, כתוב בספרים שממזר לא שמים את ערלתו בעפר. למה מתנהגים כאילו הם ממזרים רח"ל?!

בשבת צריך להכין את העפר מראש, מערב שבת, כי העפר הוא מוקצה. אלו דברים שבדורות

בתשובה להערה מהקהל: המוהל ששאלתי אותו אמר לי כך, בעבר אני הייתי מביא עמי עפר. אך פעם אחת זה נשפך לי בתוך התיק והתלכלך הסכין, נהיה זיהום ונהיתה מהומה, מאז לא הבאתי יותר. א"כ רצוי שהמוהל יגיד מראש לאבי הבן שהוא יביא, אבל למעשה זה לא תפקידו ההכרחי של המוהל. אינני יודע מה קרה בדור שלנו, שהמסורת כ"כ נחלשה. בדור שעבר, כל אדם שעשה ברית מילה ידע מראש שהוא מכין צלחת עם עפר. כמו שהוא מכין אוכל למוזמנים, ומביא יין, בודאי שצריך גם להביא עפר. בדור שלנו, שורר בלבול. הייתי השבוע בבית שמש ודיברתי על כך, ואמר לי אברך תימני, שהאשכנזים הם שנוהגים להביא צלחת עם עפר. זה כבר רק האשכנזים, לא התימנים... עד כדי כך השתבשו. ולצערי אני רואה שנדפס כך בספר אוצר הברית, שיש לו ארבעה חלקים, תשמעו מה הוא כותב, ממש מדהים, בתימן טמנו הערלה בעפר, וכשהגיעו לארץ ישראל ביטלו מנהג זה. רחמנא ליצלן. כך הוא מביא בחלק ב' פרק י"ב דף רצ"ה. הוא מציין כמקור איזה ספר, בשם מנהגי יהדות תימן. אינני יודע מי חיבר ספר זה, מי קשקש זאת? אולי הוא מאנשי הכת, הם הרי ביטלו הרבה דברים כיון שאינם מוזכרים ברמב"ם. אבל זהו דבר מוסכם הנהוג גם ביהדות תימן מאז ומתמיד, ומוזר מאד מה שכתבו, כי גם בא"י נהגו זאת תימנים רבים, כמו שראינו בעינינו.

כנראה עיקר הבעיית כיום בזמנינו, שעושים את הבריתות באולמות. אבי הבן בעל השמחה כבר לא מביא יין, ובעצם אינו מביא כלום, הוא בא לאולם וזהו. האולם מביא את היין, והאולם כמובן אינו מביא עפר, אם תגיד לו להביא עפר, יחפש סביב לאולם ויראה שאין עפר, הכל מרוצף, אין לו מהיכן להביא עפר. א"כ, המוהל לא רוצה להביא עפר, כדי שלא יתלכלכו לו הכלים, שלא ישפך. בעל הבית אינו יודע, ואפי' אם תגיד לו, אין לו זמן כעת לחפש. לכן

שעברו היו ידועים ומפורסמים, והדור שלנו שכח מכך.

וחושבני אולי, עוד נקודה. זו גם זכות לגאולה. דהיינו, ח"ו זהו דבר שיכול לעכב. הרי מביאים הרבה מקורות לכיסוי הערלה בעפר, יש רמז בפסוק והיה זרעך כעפר הארץ וכו' כנז' לעיל, ובין השאר מובא בטור סוף סימן רס"ה, פסוק בזכריה ט' י"א, **גַם אֶת בְּדָם בְּרִיתְךָ שִׁלַּחְתִּי אֲסִירֶיךָ, מִבּוֹר אֵין מַיִם בּוֹ**. דהיינו, בדם בריתך שילחתי את האסירים, עם ישראל שאסור בגלות, אנחנו בעוה"ר כמו אסירים. מבור אין מים בו, דהיינו בור שיש בו רק עפר. אין בו מים, אבל נחשים ועקרבים יש בו. הם אומות העולם שעושים לנו צרות. אומר על זה הב"ח ניו"ד סוף סי' רס"ה, **כלומר דכיון דקאמר קרא דבשביל זכות דם הברית הוציאנו מבור אין מים בו**. וקשה, מה עניין זה לזה. אלא על כרחין דמצות דם הברית היא למימהל על העפר, דטומנין את הערלה בעפר שאין בו מים. ולכן בזכות הטמנה זו, הוציאנו הוא יתברך מבית האסורין, שהיינו טמונים בבור בתוך העפר. עכ"ל. הוא אומר 'הוציאנו', על העבר, וכך יש אמנם המפרשים את כוונת הפסוק. אבל יש המפרשים זאת על העתיד, כגון במצודת ציון וז"ל, **ר"ל כמו המשיח אשר בעבור צדקתו יהיה נושע ומוצלח במלחמותיו, כן גם אתה ישראל בכלל בעבור זכות דם בריתך היא מצות מילה שהחזקת בה בהיותך בגולה, בזכות זה אשלח אסיריך מבור אשר אין בו מים, ר"ל אוציאך מעומק הגלות. והמשיל הגלות בבל לבור שאין בו מים, לפי שבבור כזה מצויים נחשים ועקרבים המזיקים, יעו"ש**. אם כן גם לענייננו, בזכות דבר זה הקב"ה יוציא אותנו מן הגלות, מבור אין מים בו. ואין קושי מצד שכתוב שילחתי בלשון עבר, כי ידוע שדרך הנבואות לדבר על העתיד להיות, כאילו כבר היה, להורות שהדבר בטוח מאד.

לכן צריכים לדעת, מי שיזכה במצוה יקרה וחשובה זו, שיכין ויביא איתו קופסא עם עפר,

ויראה אם אין שם עפר, יגיש את זה. וזה לא דבר חדש. כבר בדורות הקודמים, נהגו כזאת בעיר ואם בישראל. כמו שמובא באוצר הברית שם דף רצ"ז כי בעיר שאלוניקי נהגו להיות ביד איש אחד תיבה קטנה מליאה עפר, ומביא אותה לכל מילה ומילה. וכשחותכים המילה, נותנים תיבה זו וכו'. ונחש עפר לחמו, שהערלה חלק הנחש. וכשנתמלאה מערלות, הולך וקובר אותה בבית הקרבות ע"כ. אבל עדיף כמו שנוהגים לקבור מיד לאחר מכן, ואין צורך בבית הקברות דוקא, העיקר במקום שאין רגילות בני-אדם לדרוס שם. וכעין זה היה נוהג הגרש"ז אויירבך להביא אתו בכיסו לחופה טבעת קידושין, שמא החתן ישכח להביא ויתבייש, ואם יקחו מאשה אחרת במתנה, הדבר מסובך, כמבואר בפוסקים באהע"ז. כי בגלל הדבר הזה, בעזרתו יתברך נזכה לאקמא שכינתא מעפרא.

שאלה למרן שליט"א בעניין אשת אברך העובדת במקום מעורב גברים ונשים.

קיבלתי מכתב שאלה, לגבי מקום עבודה של אשה. תראו אלו שאלות מדהימות שואלים היום. בדור שעבר לא חלמו לשאול כאלו שאלות, והיום משפחות של בני תורה שואלים שאלות כאלה... כמובן אני משנה כמה פרטים לא משמעותיים, כדי שלא יזהו במי המדובר. אשת אברך מירושלים, עובדת בחברת אוטובוסים, מנפיקה כרטיסי רב-קו לקהל, ומטעינה להם אותם. בהתחלה היא עבדה בחברה בשכונה חרדית, עם עובדות חרדיות לקהל החרדי. אך לאחר מכן לא היה צריך כבר את העמדות במקום החרדי וסגרו אותם, והציעו לה להמשיך בשכונה על יד, עם עובדות חילוניות, לקהל מגוון, רובו חילוני מסורתי, ללא מנהל כמעט. אחר כך עברה ללוד, לתחנה המרכזית, קהל חילוני מסורתי, עובדות חילוניות, יש מנהלים במקום, קשר טלפוני, לפעמים מתראים. בנוסף היא מלמדת נהגים חדשים, גויים ויהודים, להשתמש במכשיר, במשך שעותיים. לימוד אישי לכל נהג. תשמעו,

רח"ל. יותר טוב לקבץ נדבות, מאשר לעבוד בעבודה כזאת. זהו דבר איום ונורא. כמובן שאצל החילונים, הבדיחות שלהם באות מהיכן שהראש שלהם נמצא, הם שקועים בטומאה ובזוהמא, בעונותינו הרבים. כל שיחם ושיגם בצחנה. א"כ זה ממש אסור. אשה כזאת, ה' ירחם עליה. צריכים לדעת, לפעמים יש קצת בעיות בשלום בית, והיא כבר מחפשת חברים אחרים... היא כבר מכירה אותם. יש קשר אישי. ומשם, להרוס את המשפחה, זה כבר ממש בקלות. ה' ירחם עלינו. צריכים לדעת, במקרים כאלה, חייבים מיד להפסיק את העבודה. איך כתוב, 'וכבשוה', וכבשה כתיב. הזכר כובש את הנקבה, שלא תהא יצאנית. לנשים יש יצר להיראות, למצוא חן בעיני אחרים, וזו סכנה גדולה מאד. אוי ואבוי. איום ונורא ממש. צריכים לשים לב לדברים אלו, שלא להיכשל בהם. המקום ב"ה יזמין לה פרנסה כשרה, אם תעמוד בנסיון. אך גם אם נגזרה גזירה, צריך לעמוד בקשיים ואפילו בנסיונות של עניות. זה תיקון לגלגולים קודמים, וכפרת עוונות אפילו בגלגול זה. חזקו ואמצו. קְוֹה אֶל יְיָ חֲזַק וַיֵּאֱמָן לִפְדֹּת וְקְוֹה אֶל יְיָ [תהלים כ"ז י"ד].

תשובה למכתב שנשלח למרן שליט"א בעניין אמירת י"ג מדות בין הסליחות של ליל יו"ט שני של ר"ה.

שאלה נוספת, שקיבלתי בכתב, שמענו דבריו הנפלאים בעניין אמירת הפיוטים והסליחות בליל שני של ר"ה, והביא את דבריו של גאון עוזנו מהרי"ץ זצוק"ל שהעלה בפשיטות אמירת י"ג מדות של רחמים אז. וראיתי שהרב היה קשה לו העניין, היאך בתקופת מהרי"ץ ולפני כן לא התעוררו לעניין אמירת י"ג מדות בלילה, עד שבאו חכמי תימן שלאחריהם וביטלו את המנהג הזה. תשובת הרב בנושא היתה, שכיון שלפי הפשט אין איסור, חכמי תימן הראשונים השאירו מנהג זה על כנו, כי לא ראו עניין וטעם לבטל מנהגים עתיקי יומין, אפילו כשיש מתנגדים לזה מהמקובלים, ועל צבאם שר בית הזוהר הלא הוא מרנא ורבנא האר"י זצוק"ל. בליל שני של ר"ה,

שימו לב איך היא התדרדרה. בשלב הראשון, בשכונה חרדית ועובדים חרדים. שלב שני, מקום בלי מנהל. שלב שלישי, בכלל יצאה מדעתה ומדתה. כך דרכו של יצה"ר, לאט לאט. היום אומר לו עשה כך, ולמחר כך, עד שמפיל אותו לגמרי. בכל המקומות אין בעיני של יחוד. כביכול זה נבל ברשות התורה, אבל לימוד אישי לכל נהג? היתכן?! אבל תשמעו את ההמשך, כאשר נמשך הקשר הסדרתי, לפעמים בטלפון, לפעמים אישי פנים מול פנים. לפעמים יש אירועים בחברה כמו בית מלון, סקי בקרח עם נהגים, האם קראתי נכון? תשמעו... זה אשת אברך. תראו עד היכן ירדנו. או עם נהגים או מנהלים ועובדים או אירועים אישיים, והולכת עם הבנות לה העבודה ובחברתם, וקשה לה לא לדבר בחביבות עם הנהגים והעובדים והמנהלים. לפעמים גם בדיחות. היא יודעת שזה אסור, אבל קשה לה. מכנגד, עכשיו תשמעו מה הצרה, הפרנסה. יש לנו 8 ילדים, הגדול הוא בן 18, כמובן אינני אומר את הפרטים הנכונים, קנינו דירה ויש לנו חוב של 50 אלף שקלים, ותשלום משכנתא ושכר דירה, והבעל אברך. האם מותר להישאר בעבודה כזאת, ואין סכנה לאשה. מחכה לתשובה.

אהה, רחמנא ליצלן. לבי לבי על חלליהם, מעי מעי על הרוגיהם. ברור שהדבר ממש קלות דעת וקלות ראש. מדהים שיש בכלל שאלה כזאת. הרי כל העניין של עבודת נשים מחוץ לבית הוא בדיעבד, אבל במצב כזה... הם טוענים שזה פרנסה, צריכים לדעת, החילונים פה טומנים פח לחרדים. בשנים האחרונות זו שיטה. בהתחלה הם אומרים, מקומות חרדיים, ואח"כ עוברים למקומות חילוניים, אדרבא שם תקבלו משכורות יותר גבוהות, ותנאים טובים יותר, וכך מתדרדרים לצערינו. זה מה שהפסוק אומר, 'ידעו כי רעבים אנחנו' [מלכים ב', ז'], הפיתוי הזה של הכסף, של הפרנסה, זהו דבר המפתה ומושך מאד. אבל זו ממש פריצות,

בהושענא רבא אנחנו אומרים זאת ביום, אחרי תפילת שחרית, אבל עכ"פ לפי האר"י זה לא משנה, כי מצד חול המועד הוא אומר שלא להגיד י"ג מדות, אבל בתחילת הלילה זה חמור מאד. לכן בליל ר"ה עדיף לא להגיד י"ג מדות. אבל מי שנוהגים כך, ותהיה מחלוקת אם יבואו לבטל, כמובן עליהם אינני מדבר. אבל בכל אופן, הכי טוב לבטל את הדבר, ולומר י"י הוא האלדיים י"י מלך, ובסוף הסליחות לומר לשם סיום פסוק והיה י"י למלך וגו' וואין לומר קדיש אחריהם, כמו שכבר דיברנו בעבר. אבל מה שאנחנו אומרים סליחות בהושענא רבא, אפילו שהאר"י סובר לא כך, אבל בזה יש חילוקי דעות, וגם לפי האר"י זה לא כ"כ חמור. רק מה שאומרים בסליחות בתחילת הלילה, הדבר רע ומר, מעורר את הדינים, לכן בזה בודאי צריכים להימנע.

דברי מרן שליט"א הישיבה הגדולה "פרי עץ חיים" בבית שמש, בראשות הרה"ג נריה חובארה שליט"א ובנשיאות והכוונת מרן שליט"א.

נקודה נוספת, וזו בשורה טובה. השבוע ביום חמישי בלילה היה פה בבית המדרש כינוס של בחורי ישיבות, והוכרז על פתיחת ישיבת "פרי עץ חיים" בראשות חתני הרב הגאון נריה חובארה הי"ו. הישיבה תהיה בע"ה בבית שמש. יהי רצון שנזכה, שבשמה כן תהיה, שתניב פירות. "פרי עץ חיים", כי מהרי"ץ הוא הרב המחבר ספר עץ חיים, ועכשיו ב"ה אלו יהיו הפירות. צריכים לדעת, אנחנו כבר עשרות שנים אחרי העלייה לא"י, ולא קמה עד היום ישיבה שתהא ראויה לשמה, ישיבה בעלת רמה גבוהה של בני תורה ממדרגה ראשונה, ובראשות ראש ישיבה שכזה.

דבר מיוחד יש אצל הרב נריה, אינני אומר זאת בגלל שהוא חתני, וכבר הארכתי בזה ביום חמישי ואינני רוצה לחזור על כל הדברים שכבר אמרתי, אבל יש פה שילוב נפלא, שילוב מופלא בין הלמדנות הישיבתית ממש, עם כל החקירות בסגנון הישיבתי, העמקות וכדו', ובכלל הוא

יש כאלה הנוהגים כן, וכך רואים בתכאליל שהם היו אומרים י"ג מדות בין הסליחות של ליל שני דר"ה, דהיינו אל מלך וי"ג מדות. אנחנו אומרים י"י הוא האלדיים, אבל הם לא חששו לכך, והוא אומר שעניתי כי זה בגלל שעפ"י הפשט אין איסור, לכן הם לא חששו. ואך כנראה הדברים שכתב בשמי לא מדויקים, עיין בשיעור מוצש"ק כי תבוא התשע"א. לכן הוא כותב שיש לו תשובה אחרת, רציתי להציע דרך נוספת, ולשאול את דעתו, האם ניתן לומר שביון שהתפללו מבעוד יום אזי לא היה שייך טעם האיסור שכתבו המקובלים לאמירת שלוש עשרה מדות בלילה, ואולי מפני זה מהרי"ץ לא ראה טעם לבטל את מנהגם זה. אודה אם הרב יתייחס לנושא בשיעור השבועי. הוא שלח את השאלה ומבקש שנענה לו עליה.

לכאורה, אינני חושב שזה נכון, כי אדרבא, בליל ר"ה לא אומרים את הסליחות מבעוד יום, הפוך, כנראה אחת הסיבות שקבעו את הסליחות בליל שני של ר"ה דוקא, כדי שיספיקו לבשל ולהכין מיום ליום. א"כ אדרבא, הן צריכות להיאמר דוקא בלילה, אחרי ערבית, ואדרבא רצוי למשוך זאת כמה שאפשר, כדי שיבשלו רק אחרי צאת הכוכבים. לכן, לא מתקבלת התשובה הזאת, ואינני יודע מה היתה דעתם בנושא זה. אבל אחרי ההתבוננות, ראיתי שיתכן כי יש אמת בתשובתו, לפי מה שמובן למי שיעיין היטב בתכלאל של מהרי"ץ, שבזמנו היו אומרים סליחות גם בליל א' דראש השנה, א"כ זה לא היה כדי שיספיקו לבשל בבית, ואפשר שהיו אומרים סליחות הללו בין השמשות.

בכל אופן, יש הבדל גדול בין ליל ר"ה להושענא רבה. אף שבהושענא רבא האר"י אומר לא להגיד י"ג מדות, בכל אופן אנחנו אומרים, כי שם הדבר אינו כ"כ חמור. יש על זה ויכות, אבל יש הבדל. בליל הושענא רבא, מי שאומר סליחות בליל הושענא רבא, למעשה

הוצאתו מהסדר, הדבר יהיה סיבה לעודד ולחזק, אין הכי נמי. אם רק כשתלך בדרך הקשה, יבינו, זה משהו אחר. העיקר שלא יהיה בסופו של דבר מצב שגם את זה הוא לא ידע, ואז הוא לא ידע כלום, ויצא קרח לגמרי, כך לפחות הוא ידע משהו. במשך הזמן תעירו להם, כדי שישתדלו. צריך להעיר, שלא ייראה שהתעלמתם מזה. שילמדו לא להזניח את הדבר. א"כ למסקנא, לא להזניח, ולא להוציא מהסדר. אא"כ אתם חושבים שעייזו שתוציאו אותם מהסדר בשלב זה, הדבר יזרז אותם לתקן את המעוות.

מעורה בכל הנעשה בעולם הישיבות. ומצד שני, כל ענייני מסורת תימן, ההלכות והמנהגים, בכל הפרטים הוא מומחה. א"כ יש פה ממש מקום שבעז"ה זה יכול לצמוח ולהיות לתפארת העדה. כמובן כל בחור וטוב, שמתאים לישיבה, בשמחה רבה, כדאי שיבוא, שיכנס ויפעל. כל אדם שיכול לתמוך ולפעול באונו ובהונו למען העניין הנכבד הזה, כי הם חיינו ואורך ימינו, המקום ברוך הוא יזכהו. וכל העושים והמעשים יהיה נועם ה' עליהם, ויבורכו מפי עליון.
[מצ"ב המלצות מרן שליט"א לישיבה].

שאלה: בבית הכנסת שאומרים י"ג מדות בליל שני של ר"ה, מה יעשה?
תשובה: עדיף לא לענות איתם. כיון שעל-פי הקבלה אמירת י"ג מדות בלילה הוא דבר רע ומר, וגם מצד הפשט הרי בלא"ה יש אומרים כי לא חייבים לענות עם הציבור י"ג מדות, כי לדעתם אין זה נחשב דבר שבקדושה (כמ"ש בס"ד בבארות יצחק על פסקי מהרי"ץ כרך ראשון הל' נפילת אפיים דף רצ"א רצ"ב), לכן עדיף שלא לענות.
והמקום ברוך הוא יסייענו ויעזרנו ע"ד כבוד שמו.

חלק השו"ת:
שאלה: ילדים קטנים שעולים לששי ואינם יודים לבטא נכון חי"ת ועיי"ן, השאלה האם להעיר להם או לא, והאם ניתן להוציאם מהסדר בכלל.
תשובה: אי אפשר ללמד אותו באמצע קריאת ספר תורה. תנסה להחזיר אותו, אם חזר מה טוב. צריכים להגיד מראש שילמדו לבטא טוב. אבל גם אם לא, זה לא נורא, כי בסוף הוא לא ידע כלום. לא להוציא אותו מהסדר, אבל להדגיש את הדבר ולא להזניחו. אם עיי

למערכת "שערי יצחק"

דרושים

מקלידים ומגיהים ת"ח יר"ש

לשיעוריו ודרשותיו משנים שעברו

של מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א

פרטים בטל' 050-4140741

יצחק רצאבי ♦ ITZCHAK RETZABI

ראש ביהמ"ד בית הוראה ומכון פעולת צדיק

וראש מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

מח"ס שלחן ערוך המקוצר ח"ח

פסקי מהרי"ץ ו"ח, שו"ת עולת יצחק ב"ח, ועוד

לק"י יום שני כ"ה מנחם אב ה'תשע"ב ב'שכ"ג

המלצה

באתי בזה להודיע בשער בת רבים על אודות הישיבה הגדולה פרי עין חיים בעיר בית שמש ת"ו, בראשות ידידנו הנעלה הרה"ג נריה חובארה שליט"א, אשר ידיו רב לו בש"ס ובמפרשים ובפוסקים בדרך הלימוד והעיון שבישיבות החשובות והמפורסמות. הישיבה נתייסדה ונבנתה על טהרת הקודש, לגדל בחורי חמד להיות מבני עלייה בהתמדה רבה ולמדנות עמוקה, בשילוב נפלא של מסורת רבותינו ואבותינו נע"ג, ומתוך הקפדה על יראת ה' שהיא אוצר, ממשפחות של אברכים ובני תורה בתים שעמודיהם מיוסדים על לימוד תורה"ק ויראת שמים קדושה וצניעות, כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה'.

כל זה ויותר מזה, יוסיף וילך בעזרתו יתב' מכאן ואילך, כאשר ראש הישיבה שליט"א והמנהלים המוסרים נפשם על קיום מוסד זה, ה' ישמרם ויחיים וירבו כמותם בישראל, עומדים בקשר קבוע עמדי בכל ענייני הישיבה. המקום ברוך הוא ירחיב גבולם הם ותלמידיהם, ויהי נועם ה' עליהם.

ובזאת הנני פונה לכל בני התורה ולכל בני קהילותינו הקדושות הי"ו ברחבי הארץ, לבוא ולשלוח בניהם ללמוד בישיבה הנז', ויראו בס"ד פירות טובים ומעולים הגדלים משורש עין החיים של תורה"ק. כי עינינו הרואות שמסורת אבותינו המפוארת הקדומה והאמיתית עלולה להיטשטש ולהשתכח, וכל המקודש מחבירו חרב מחבירו, הלכך חשוב ונחוץ מאד שיהיה יסוד חזק לכך, בבחינת חנוך לנער עלפי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה, שאם אין גדיים אין תיישים. צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותך על משכנות הרועים. וחפץ ה' בידכם יצלח אכי"ר.

כעתירת

הצ' יצחק בכמהר"נ רצאבי יצ"ו

רח' בירנבוים 13 בני ברק 51647, טלפון 03-6741445 BIRNBAUM ST. 13 Bnei Brak 51647 TEL. קבלת קהל ושאלות בטלפון בין השעות 2:00-2:30 בצהריים (כולל יום ששי) ו-10:00-10:30 בערב - בל"נ

יצחק רצאבי ♦ ITZCHAK RETZABI

ראש ביהמ"ד בית הוראה ומכון פעולת צדיק

וראש מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

מח"ס שלחן ערוך המקוצר ח"ח

פסקי מהרי"ץ ו"ח, שו"ת עולת יצחק ב"ח, ועוד

לק"י יום שני כ"ה מנחם אב ה'תשע"ב ב'שכ"ג

המלצה

בשבטי ישראל נודיע נאמנה על אודות הישיבה הגדולה פרי עץ חיים בעיר בית שמש ת"ז, בראשותו של ידידנו הנעלה הרה"ג נריה חובארה שליט"א, ומתנהלים על פי דעת תוה"ק בהתייעצות אתנו, לגדל ולחנך לתפארה בחורי חמד לתורה וליראת שמים, השוקדים על התורה ועל העבודה יומם ולילה לא ישובות, בדרך העיון בישיבות הקדושות החשובות והמפורסמות, בשילוב נפלא של מסורת רבותינו ואבותינו נע"ג, כן ירבה וכן יפרוץ אכ"ר.

דא עקא כי נחוץ סיוע כספי גדול. הם כורעים תחת עומס חובות גדולים ועצומים, ומוסרים נפשם על כך. אשרי המחזיק בידם, וזכות התורה תגן על כל התורמים באונם ובהונם אלף המגן. שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך.

המקום ברוך הוא יזכה לכל המתנדבים בעם, לראות פירות טובים ומעולים בעמלם, הגדלים משורש עץ החיים של תוה"ק, כי עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר.

כעתירת

הצ' יצחק בכמהר"נ רצאבי יצ"ו

דרשת מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א
בכינוס בחורי הישיבות הק' שיחי'
שנמסרה בבית המדרש "פעולת צדיק" בני ברק
בליל ששי, כ"א מנחם אב ה'תשע"ב ב'שכ"ג
עת ייסוד ישיבת "פרי עץ חיים" בעיר בית שמש,
בנשיאות מרן שליט"א
ובראשות הרה"ג נריה חובארה שליט"א

זֶה-הַיּוֹם עָשָׂה י"י נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בּוֹ [תהלים קי"ח,
כ"ד]. פתחתי בפסוק זה אעפ"י שאנו לא נמצאים
כעת בייסוד של הישיבה ממש, אלא בהקדמה,
במבוא, לפני שבעז"ה תקום ישיבה לשמה, כמו
שצריך להיות, ישיבה שתעמוד על בסיס של
למדנות מצד אחד, ויראת שמים מצד שני,
ומסורת אבות עולה על כולם. להמשיך את
השרשרת. ואעפ"כ שמחה גדולה היום.
דבר ראשון, אני מודה ומשבח לבורא עולם
שזכיתי לחתן כדוגמת הרה"ג נריה חובארה
שליט"א, עוד בתקופת השידוך כשהוא היה
בחור, אמרתי לאברכים בכולל ובית מדרש
פעולת צדיק, אז זה עוד היה במקום אחר, לא
בבית מדרש זה, אמרתי שהוא בחור כלבבי...
אחד הרמיי"ם בישיבה אמר לי, מאיפה שתבדוק
את נריה תמצא יהלום. תבחן אותו מפה ומשם,
מלמעלה ומלמטה, בלימוד, ביראת שמים,
במדות, וכו' וכו', מהיכן שתבדוק, מכל פינה
תראה משהו מיוחד. ובעצם זו גולת הכותרת של
הישיבה, הרב נריה כראש הישיבה. ברוך ה' הוא
שילוב נפלא, הייתי אומר אפילו מופלא, מצד
אחד למדנות בדרך של עולם הישיבות וברמה
הכי גבוהה, ומצד שני בקי ומבין בענייני מסורת
אבותינו ע"ה, גם הוא ינק מהדורות שעברו
ומהספרים, ובפרט בספריו של מהרי"ץ. מי
שעדיין לא ראה את ספרו "בארות חיים" שהוא
זכה להוציא על פסקי מהרי"ץ חלק חושן
המשפט, הכרך הראשון כבר יצא לאור והשני
בדרך, וידיו רב לו בכל פרטי ההלכות של
מסורת תימן והמסתעף. אני שמח שנמצא פה גם
ידידי הרה"ג יוסף צברי שליט"א, מו"צ מטעם
פעולת צדיק ובעיר אלעד ת"ו, והמשותף לכולם

שהדבר קשור למהרי"ץ. והחוט המשולש לא
במהרה ינתק.
ובכן, בהתייעצות בין כולם, החלטנו בס"ד ששם
הישיבה יהיה פרי עץ חיים. דהיינו, אלו הפירות,
שבעז"ה ינובו ויצמחו ויגדלו מהשורש של
מהרי"ץ, שהוא המוביל אותנו. כשמדברים,
אומרים בזכותי בזכותי [דהיינו בזכות מרן שליט"א.
העורך], זה לא בזכותי, אנחנו בעצם ממשיכים
את הדרך, אנחנו ננסים על גבי ענקים, כי לולא
שמהרי"ץ היה בראשנו, היינו אנחנו מגששים
באפילה. ונכון מה שאמר קודם חתני, אינני רוצה
להגיד את המלה חתני, כי אין קשר לכך שהוא
חתני, שלא יחשבו שיש לי נגיעות ובגלל שהוא
חתני אני משבח, לכן אינני מדבר עליו כחתני,
אלא הרב הגאון נריה בן רבי חיים חובארה
שליט"א, שהוא עומד בראש הישיבה. אם היה
במקום של אשכנזים, הוא היה נחשב מראשי
הישיבות הגדולים. אבל התימנים הם צנועים, כפי
שאתם יודעים, וכתוב זאת צנועים חכמה'. אבל
לא צריך לפחד מזה, הדבר אינו מפריע. אפילו
עיר הבירה של תימן נקראת צנעא, זה כבר
מראה דבר על הצניעות, ואכן זה הדבר העומד
בראש. אינני אומר דברים בעלמא, חז"ל הרי
דורשים על שנער, למה נקרא שמה שנער, ששם
ננערו כל מתי מבול. לכאורה מה איכפת לנו
פירוש שמה של איזו עיר בבבל שלפי השפה
שלהם? אלא שאין שום דבר בעולם שהוא לריק.
הקב"ה מסובב כל הסיבות. לכל דבר יש פירוש,
לפי לשון קדשנו שהיא העיקר, ואינו לחנם. א"כ
ה"ה לעיר צנעא, אעפ"י שהמקור הוא בשפה
שלהם.

אכן, כמו שאמרו קודם, זו היתה משאת נפשי
מאז ומתמיד, אם אני הייתי יכול להקים את
הישיבה הייתי עושה זאת מזמן. ניסינו ופעלנו
בעבר, אבל נתקלנו בהרבה קשיים והפרעות,
ואם אין קמח אין תורה וכו'. בכל אופן אני שמח
בתורת חתני כבני, שהוא ממשיך בכך, ובעיני זה
כמו שאני עושה זאת. ומצאתי לכך רמז. הפסוק
אומר בפרשת תולדות, וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם יִצְחָק וַיֵּחַז

ושאל אותו הרב שך, האם שמעת תקיעות בויזניץ? אתם יודעים, יש הבדל בין הליטאים לחסידים בצורת עשיית השברים, זה עושה כך וזה כך. א"כ שאל אותו ראש הישיבה, האם הלכת לשמוע את התקיעות בויזניץ. הבחור נבוך, ענה, לא הלכתי. שאל אותו, למה לא הלכת? ענה הבחור, התקיעות שטובות לראש הישיבה, טובות גם לי. ענה הגרא"מ שך ואמר לו, אני שומע תקיעות אלו, לא בגלל שאני סובר שכך צריך להיות, אלא בגלל שאבי וסבי כך עשו, זו המסורת שלנו, אבל אתה צריך לעשות כפי המסורת של אבותיך... דהיינו, הישיבות לא נועדו לשינוי מסורת, ראשי הישיבות לא באו לחנך את התלמידים לשנות את מסורת אבותיהם, לא לזה נועדה הישיבה.

אולם המציאות היא שהדבר נהיה מעצמו, כי מבחינה חברתית קשה להשתנות מהישיבה. אמנם גם אני הייתי במסגרת של ישיבה, קול תורה המפורסמת בשכ' בית וגן בירושלם עיקו"ת, אינני יודע איך היה לי עור של פיל, זו סייעתא דשמיא מיוחדת, זכות אבות וכו'. לא השפיע עלי ולא הזיז לי שום דבר. המשכתי את המסורת, ולא נדבקתי. ואדרבא, הבחורים האשכנזים עוד היו באים לשאול אותי שאלות בלימוד. החברותות שלי היו כולם אשכנזים, ומי שמכיר את הרב הגאון גבריאל יוסף לוי שליט"א ראש ישיבת באר התורה, היינו בקשר טוב, וישבנו יחד באותו שלחן בקביעות שם אז בירושלם. וכן הרב משה קצנלבוגן מירושלם, היינו חברותא. הרב משה הירש, הבחור בורנשטיין בנו של ראש ישיבה ידוע וחשוב בירושלם, יש לו ספר הערות, והרב משה הרשלר היה גר סמוך לישיבה ושמענו ממנו שיעורים. גם הרב אברמסקי בעל חזון יחזקאל על התוספתא, היה מוסר לפעמים שיעורים בישיבה, וגם אצלו שמענו שיעורים, ואפילו לביתו הלכנו. אבל כל זה לא הפריע, ונשארתי חזק במסורת. כנראה בגלל שדברים אלו אינם באים מן המצוי, ובדרך עראי, אלא צריך לקבלם מהבית. השרשים

בַּנְחַל גָּרַר וַיֵּשֶׁב שָׁם וּבְרֵאשִׁית כ"ו, י"ז, אני נקרא בשם יצחק ע"ש יצחק אבינו, כי זה היה בר"ה, ואבא מארי זצ"ל קרא לי יצחק על שם יצחק אבינו. לכן אני מקשר הרבה דברים שאני עושה בעה"ת עם יצחק אבינו, וגם זה לא לחנם. הספר בארות יצחק, רמז לפסוק וישב יצחק ויחפור את בארות המים, וכו' וכו'.

מצאתי שעל הפסוק דלעיל, כתוב בספר הרמזים של רבינו יואל, ספר רמזי התורה, מחברו היה אשכנזי, מדורות הראשונים, אבל הספר נעלם אצלם ונשאר רק בתימן. ישנם רק ארבעה או חמשה כתבי יד. וכולם מתימן. כיון שבתים אהבו מאד את התורה, שמרו על ספרים, ממילא ספר זה נשאר קיים, והאשכנזים הדפיסוהו בזמנינו עפ"י כת"י של תימנים, כי אצלם לא נותר זכר ושריד מהספר הזה. כנראה הספר מצא חן בעיני חכמי תימן, שיטת הספר ודרכו, וכך רצה מסובב כל הסיבות. בכל אופן, כותב אותו חכם, מה זה יושב שם, עשה שם ישיבה לתורה, [מובא בתו"ש חלק רביעי דף תתרנ"ז, אות פ"ג]. מפה מצאתי רמז שאני צריך לפתוח ישיבה. "וישב שם", מלמד שיצחק אבינו עשה ישיבה לתורה. צריכים לדעת, מימותיהם של אבותינו לא פסקה ישיבה מהם. ואפשר למצא פה גם את הרב נריה, רמז במלה ויחן. ח"ן ראשי תיבות חובארה נריה. ובאותה מלה יש גם יו"ד, שזה הרב יוסף. בעז"ה כל אחד יוסיף את החן שלו, ונרוממה שמו יחדיו. השילוב של כולם יצטרף ב"ה לעניין זה.

בהמשך למה שאמר הרב יוסף מקודם, על הגרי"ז מבריסק זצ"ל שאמר בזמנו, כעת צריכים לפעול ולהכניס את הבחורים התימנים לישיבות, אפי' שעייז תהיה אצלם חולשה מבחינת המסורת, אבל יבוא יום והם יחזירו לעצמם את המסורת. יצמחו מתוכם כאלו שיחזירו את המסורת. כהמשך לכך, רציתי לספר על הגאון הרב שך זצ"ל ראש ישיבת פונוביז, סיפר אחד מראשי הישיבות החסידיות שכשהיה בחור למד שם בישיבה, ובר"ה ליוה את הגר"מ שך זצ"ל אחרי התפילה. בעת שהוא מלווה אותו, פנה

מפורש, אפשר ללמוד אותם מההנהגה שלהם. אצל עדות אחרות, כיון שמצאו כמה וכמה דברים שאינם על פי דת והלכה, ממילא א"א להוכיח מהם דברים שאינם כתובים במפורש. לדוגמא, האם נשים חייבות בברכות מסוימות או לא, אי אפשר לברר מהספרדים איך ההנהגות, כי כבר הגדולים שלהם (עיי' בן איש חי) כתבו שלמעשה הם לא בירכו ברכת המזון. זה דבר שבבחינה הלכתית ודאי שאינם עושים כדת וכדין, א"כ איך אתה יכול להוכיח מהם דברים אחרים. אבל ב"ה אצלינו, אין פרץ ואין יוצאת ואין צווחה ברחובותינו. אין שום דבר ביהדות תימן, אפילו לא דבר אחד, שההנהגה שלו אינה כהלכה. גם אם ישנם אלו עניינים מסוימים השנויים במחלוקת, זה יכול להיות. אבל שינהגו דבר שברור שאינו כפי ההלכה, כמו שיש אצל עדות אחרות, בין אשכנזים ובין הספרדים, שכותבים במפורש שדבר זה אינו כהלכה והוא מנהג טעות, ביהדות תימן לא שייך שתהיה טעות כזאת. זהו דבר הפלא ופלא. כיצד שמרו על המסורת מדור לדור, את עניין ההנהגה והמנהגים.

אבא מארי זצ"ל אמר לי דבר מפליא, שלפני אביו בליל הסדר היה את התכלאל כת"י שיסד מהרי"ו, דהיינו הר"ר יצחק ונה זצ"ל [אז עוד לא היה נפוץ כל כך התכלאל עץ חיים, ולא נדפס]. אמרתי לו, מה פירוש? הרי מהרי"ו כותב לברך רק על כוס ראשון ושלישי, למרות שהמנהג היה לברך על כל כוס, א"כ איך הוא בירך על כל כוס, הרי בספר שהוא השתמש לא כתוב כך. אמר לי א"מ, לא. יש מסורת. הוא לא הסתכל מה כתוב בספר, כי הוא ידע מה עושים מדורי דורות. אפילו שבפועל בספר שהוא משתמש כתוב משהו אחר, הוא ידע מה נהגו וכך הוא המשיך. דברים אלו אפשר לבדוק על כל צעד ושעל, ובהזמנות אחרת נתתי עוד דוגמאות, ממילא חשוב מאד לשמר את המסורת שלנו, מסורת יהדות תימן.

החזקים שאבא מארי הגאון זצ"ל הטביע בי, ממילא דברים אלו היו אצלי באופן נורמלי וטבעי, ולא הרגשתי שום נחיתות. אדרבה, זאת השיטה הזאת והדרך ללכת בה, כך היה צריך להיות. אבל במציאות, לרבים קשה הדבר. ולמעשה אנחנו רואים, הרבה מאלו שגדלו בישיבות האשכנזיות, נטמעו ביניהם, וה"ה גם בישיבות הספרדיות. ואחרי כן למעשה כבר קשה מאד לחזור.

בכדי לתקן דבר זה, קמה ישיבה זו ב"ה. כמובן אי אפשר להביא את כל הבחורים התימנים מכל הישיבות לישיבת פרי עץ חיים, לא יהיה מקום לכולם, ברוך ה' כן ירבו, אבל שיהיה גרעין ויסוד חזק של ישיבה. שמצד אחד, תהיה על רמה גבוהה לא פחות מישיבת פונובין. ומצד שני, שומרים על המסורת בכל הדברים שאפשר. ואני סומך על שיקול דעתו של ראש הישיבה, שידע לעת עתה כיצד לנווט את הדברים, איך להתחיל, ומה ומתי צריכים להיות הדברים, ובעז"ה נזכה שלדור הבא יהיה מאיפה לינוק. כי בלי ישיבה, בלי תלמידי חכמים, הכל יהיה מעורבב ומטושטש. צריך שיהיה גרעין חזק, שממנו אפשר יהיה לקחת דוגמא. יבקרו וישאלו, כיצד עושים בישיבה? כמו שהרבה גדולים אשכנזים הרוצים לדעת לגבי הנהגות של ספרדים, שואלים מה עושים בישיבת פורת יוסף. אתה רוצה לדעת איך עושים הספרדים? תבדוק מה נוהגים שם. כיון שהדבר הונהג ע"י גדולי הדור, ממילא לקחו מהם דוגמא, גם ישיבות ספרדיות אחרות שלא ידעו את הדרך וההנהגה. הרמ"ע מפאנו כותב באחת מתשובותיו, שבמשך הגלות, הפסדנו הרבה דברים מהמסורת. לו היתה לנו מסורת, הרבה ספיקות לא היינו מסתפקים. דהיינו, ישנם דברים שאינם כתובים במפורש, ואפילו את הכתובים אפשר לפרש לכאן ולכאן. אבל צריכים לדעת, יהדות תימן, כל כולה מבוססת ומיוסדת על אדני פז. גם מהדברים הנעשים, אפילו שאינם כתובים באופן

ח"ו ידי זרים. אקרא לכם במבטא תימני, כי יש גם קדושה בלשון, וזה חשוב מאד. לא רק מבחינת שמירת המסורת, אלא בגלל שזהו מבטא לשון הקודש, ואחת הסיבות שהוא נקרא לשה"ק, מפני שזה מוסיף קדושה לאדם. כך כתוב בירושלמי מסכת שבת. באו המלאכים ולקחו את האבנים והעפר, וזרקו ופיזרו אותם בארבע רוחות העולם. ובכל מקום שהיה מגיע וחונה שם צרור או אבן, שם נבנה בית הכנסת ובית המדרש. ואין לך בית הכנסת ובית המדרש שבחו"ל, שאין בו אבן מאבני המקדש. וזה רמוז בפסוק, תשתפכנה אבני קודש בראש כל חוצות. משמע שהוא מפרש 'כל חוצות', שהכוונה כמו 'עשה ארץ וחוצות', דהיינו חוץ לארץ.

לכאורה לא חייב להיות דוקא כך, הוא דיבר על חו"ל אבל חושבני שגם בא"י זה כך. דהיינו, אף כי יכול להיות שבגלל טומאת ארץ העמים, לכן כדי לייסד מקום של קדושה צריך שתהיה אבן מאבני המקדש, וכך זה ישפיע קדושה על הכל, אבל כנראה גם בארץ ישראל זה כך.

מצאתי לכך ראיה. לאחר הרבה זמן מצאתי את מקור הדברים שהוא כתב מפי השמועה, בספר של בעל מדרש תלפיות, ושבת מוסר. יש לו ספר על הירושלמי מסכת ברכות הנקרא אגדת אליהו, והוא כותב כך [ברכות פ"ה ה"א], מצאתי ראיתי במפרשים ממדרש, קצת בשינוי ממה שהמחמדי שמים כתב, אבל זהו אותו יסוד, שאבני המקדש פיזרם הקב"ה בכל העולם, לא מלאכים כמו שהוא כתב, דכתיב תשתפכנה אבני קדש בראש כל חוצות. ובכל מקום שנזכר אבן, נבנה שם בית הכנסת או בית המקדש. בזה הוא מסביר מה שהירושלמי שם אומר על חשיבות הלימוד בבית המדרש, ברית כרותה היא, היגע תלמודו בבית הכנסת, לא במהרה הוא משכח. דהיינו יש סגולה, שאם אדם לומד בבית הכנסת או בבית המדרש, לא בביתו באופן פרטי, זו סגולה שלימודו יתקיים ולא ישכחהו. ומובן אם כן שאין חילוק בין א"י לחו"ל. דהיינו,

בזמן שהדפסתי את ספר נר יום טוב, הרבה גדולי תורה אשכנזים כמו הגר"ש אוירבאך שליט"א, מירושלם עיקו"ת, וגם הגר"מ שאול קליין שליט"א מבני ברק, אמרו, כשלמדנו את הסוגיות בגמרא, הבננו שאין מושג כזה של נר יו"ט. כך יצא לי מהגמ'. הרבה פעמים כשהגר"ש אוירבאך לומד איזו סוגיא, ויוצא לו דבר לא כפי שהם נוהגים, הוא בא לשאול את התימנים, תגידו איך אתם נוהגים, האם יש דבר כזה? אמרו לו, כן, אנחנו כך נוהגים. אמר, אכן כך גם אני הבנתי, לפי הגמ' יצא לי כך. דהיינו, יהדות תימן מחזיקה במקורות היותר קדמוניים, הכי עתיקים ומבוססים. וחבל, חבל מאד שאנו בדור שלנו נפסיד ונפסיק את השרשרת. המסורת שלנו אינה כחסידות צאנז או ויזניץ וכל כיוצא בהם, איזה משהו שהתחיל לפני דור אחד או שנים, הנהגות או אלו עניינים. אלא זו מסורת מדורי דורות, שאם ח"ו נפסיק אותה, פירושו שאנו מפסידים חלק מהתורה, חלק ממסירת התורה מהר סיני. הרבה דברים יהיו ח"ו לא ברורים, אילולי שנמשיך זאת באופן ברור, דור המוסר לדור השני, כי לא כל דבר אפשר שיהיה בכתובים.

נסיים בדבר הנוגע למה שעברנו, יום תשעה באב. הפסוק אומר, **אִיכָה יוֹעַם זָהָב יִשָּׁנָא הַפֶּתֶם הַטּוֹב תִּשְׁתַּפְּכְנָה אֲבָנֵי קֹדֶשׁ בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת** [איכה ד', א'], ראיתי פירוש נפלא שהעלה אחד מחכמי תימן האחרונים, הוא כותב ששמע זאת, שמעתי שכל בית כנסת וכל בית מדרש בחו"ל, יש בו אבן מאבני בית המקדש. דהיינו, בחרבן בית המקדש, האבנים לא נזרקו ונעלמו ונשכחו, אלא באו מלאכים ופיזרום בכל ארבע כנפות הארץ, וכל מקום שנפלה שם נפלה, נבנה בו בית כנסת או בית מדרש. לא חייב שייבנה באותו דור, יכול להיבנות אז, או לאחר עשר דורות או רק בדורנו. כך כותב בספר מחמדי שמים, זהו ספר על התורה וכו' שנדפס בשנים האחרונות, חיברו מארי יעיש קורייני זצ"ל, מצאצאי רבינו שלום שבזי זיע"א, בפרשת קדושים דף ס"ז ס"ח, בעת חרבן בית המקדש, לא שלטו בעת החרבן

אחר כתלינו, עצור, ממתין. יש דברים המונעים אותו מלבוא. א"כ יכול להיות, כנראה צריכים לחכות גם לעניין השלמת בתי מדרשות שלנו. הרי בעל מחמדי שמים כותב שם שרמוז בדברי חז"ל [מגילה דף כ"ט ע"א], שכל בתי כנסיות ובתי מדרשות שבחו"ל, עתידים להיקבע בא"י.

אם כן יוצא כך, הישיבה הזאת, תקום בעז"ה כהמשך לישיבה של מהרי"ץ זיע"א שהיתה בחוץ לארץ. לצערנו עד היום, כמה שיש והיו ישיבות תימניות, אבל זה לא זה... אי אפשר להגיד שזה המשך של מהרי"ץ. עכשיו בעז"ה כולנו מקווים, שאכן תהיה ישיבה ראויה לשמה, של תלמידי חכמים בעלי שיעור קומה, שיצמחו ויגדלו וימשיכו את השרשרת, וממנה יתפתח כהנה וכהנה. הרי אמרנו שכל הבתי כנסיות ובתי מדרשות צריך שייקבעו בא"י, כנראה הישיבה של מהרי"ץ עדיין לא נקבעה, וכפי הנראה רק אח"כ ניגאל, כאשר כל הבתי מדרשות של חו"ל יהיו בא"י. יש למשל את ישיבת רבינו חיים עוזר, ואת ישיבת חפץ חיים, וכולל חזון איש, אבל ישיבת מהרי"ץ עדיין אין, גם אם קראו על שמו, אבל אינו דומה... א"כ בעזרת ה' ישיבת "פרי עץ חיים" תצמיח פירות, ואולי זה השלב לגאולה בעז"ה. וכאשר יבנה הכל, כל בתי הכנסיות ובתי מדרשות אלו, אבנים אלו כולם יתחברו יחדיו אח"כ, ואז יבנה מהם בית מקדשנו ותפארתנו, בעגלא ובזמן קריב, אכ"ר.

אפילו בא"י, שהרי הירושלמי לא חילק. והוא מסביר את הקשר. לכאורה מה זה משנה היכן אתה לומד? תלמד בבית הכנסת או בבית, זוהי אותה תורה לכאורה. אבל הוא אומר, כיון שבבית הכנסת יש אבן מאבני המקדש, ובית המקדש שם ההשפעה של החכמה, ממילא יש פה את המשיכה והקשר עם החכמה המתחילה מבית המקדש. ובתוך הבניין הזה שאתה נמצא בו, במקום נעלם שאינך יודע, מסתתר באיזשהו מקום צרור או אבן מבית המקדש, והוא המושך ומשפיע עליך שליומך יתקיים. כך הוא כותב, וידוע שבמקדש היתה השפעת החכמה בו, כנודע. אולי בגלל ששם היתה גם לשכת הגזית והסנהדרין, וישראל באו למקום זה בג' רגלים, וממילא זה השפיע עליהם קדושה וטהרה. והנה כיון שבכל בית הכנסת או בית המדרש יש אבן מן המקדש, רצוני לומר שהוא מיוסד על אבן שבמקדש, נשאר בו רשימו מהמשכת משפיע החכמה והזכירה וכל טוב שבעולם, דלכך נקרא בית הכנסת מקדש מעט. דהיינו, יש בו קצת מבית המקדש, וממילא זה משפיע על הלומדים שם.

בהמשך לעניין זה, אולי אפשר לומר כך, הרי אנו רואים שלצערנו 'עבר קציר כלה קיץ ואנחנו לא נושענו', אנחנו עדיין בגלות. אפילו שאנחנו נמצאים בא"י, אבל עדיין נמשך החרבן, לא זכינו עדיין שיבנה בית מקדשינו, וישנם עדיין דברים שלא תוקנו, וממילא משיח בן דוד עומד

לקי"י, כ"א אב תשע"ב ליצירה, בשכ"ג לשטרי. לסדר, קום לך למסע לפני העם.

אנחנו החתומים מטה, מנהלי ישיבת "עץ חיים" דק"ק תימן ע"ש מהרי"ץ זיע"א (ניתן ששם הישיבה ישתנה) בעיר בית שמש, החלטנו יחד לפנות בבקשה למעכ"ת מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א לכהן כנשיא ישיבתנו.

ומקבלים אנו על עצמינו להנהיג ולנהל את הישיבה בס"ד על פי דעתו דעת תורה צרופה, על פיו נצא ועל פיו נבוא בכל ענייני הישיבה.

ולראיה באנו על החתום

מנכ"ל הישיבה

ראש הישיבה

יו"ר העמותה

מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

ע"ש מהרי"ץ זצוק"ל - גאון רבני תימן ותפארתם
בנשיאות מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א

רח' המכללה (מהרי"ץ) 4 בני ברק | טלפקס: 03-5358404 | נייד: 050-4140741 | yad@maharitz.co.il
מען למכתבים: יד מהרי"ץ, רח' אדמורי"י שאץ 3, 51600 בני ברק

לק"י

נסיעה נדירה לקבר רשב"י זיע"א

אמירת אשמורות

בהשתתפות מרן הגאון

רבי יצחק רצאבי שליט"א

פוסק עדת תימן

שתתקיים בעה"ת ביום שלישי בחצות הלילה,

אור ליום רביעי ד' אלול ה'תשע"ב

על ציון רשב"י במירון.

ספרי "אשמורות" יחולקו חנם ל"מנויים לחיים"

נא להביא טליתות

הרשמה להסעה שתצא בע"ה מבני ברק

אצל הרב רועי טוילי יצ"ו בטל' 052-7682497

נ.ב. ההסעה תלויה במספר הנרשמים

ניתן למסור שמות לרפואה או להצלחה

מרן שליט"א יזכיר את שמות התורמים על ציון רשב"י זיע"א.

לפרטים והרשמה: 050-4140741

מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

ע"ש מהרי"ץ זצוק"ל - גאון רבני תימן ותפארתם
בנשיאות מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א

רח' המכללה (מהרי"ץ) 4 בני ברק | טלפקס: 03-5358404 | נייד: 050-4140741 | yad@maharitz.co.il
מען למכתבים: יד מהרי"ץ, רח' אדמור"י שאץ 3, 51600 בני ברק

לק"י

הננו להזמין את הציבור הרחב לאמירת

אשמורות

מדי יום

בשעה 5:00

לפנות בוקר

תפילת שחרית בשעה 6:00

שלוחי ציבור יר"ש

בבית המדרש פעולת צדיק

רח' המכללה (מהרי"ץ) 4 בני ברק

(פינת רח' בירנבוים 1, ליד שוק השומר)

ויה"ר שיתקבלו תפילותינו ברחמים